

Salvàvem els mots
de la nostra llengua
a potser no

“Tal com els boscatges muden de fulles al pas dels anys, quan les velles han caigut, així mateix uns mots moren de vellesa, i uns altres mots, tot just nascuts, floreixen i prenen força com jovençans. Ens devem a la mort, nosaltres i les nostres coses. [...] Les obres dels homes s'esvairan; quant menys subsistiran els mots en llur honor i gràcia vivent! Molts en renaixeran que ja caigueren; i en cauran molts que ara estan en honor i vigoria, si l'ús ho vol, car l'ús és arbitre del parlar, el dret i la norma.”

*Art poètica, Horaci*¹

¹ Quint HORACI, Llorenç RIBER (trad.), *Ars poetica/Art poètica*, dins *Sàtires i epístoles*, Barcelona, Fundació Bernat Metge, 1927.

Índex

Introducció	4
1. El català ahir i avui. <i>Dades del català fins avui</i>.....	7
1.1. Història del català fins al segle XIX	7
1.2. El català als segles XX i XXI	10
1.3. Llengua estàndard	18
1.4. Models de llengua.....	21
1.5. Anàlisi de la situació actual del català.....	27
2. El català avui i demà. <i>Estudi sobre l'empobriment lèxic</i>	37
2.1. El plantejament.....	37
2.2. Procés i metodologia de treball.....	38
2.3. Anàlisi de dades i resultats	43
2.4. Conclusions de les enquestes	49
2.5. L'opinió d'experts.....	49
Conclusions	51
Fons d'informació.....	53
Annex A. Paraules recollides.....	57
Annex B. Resultats de les enquestes	71
Annex C. Entrevistes a experts	76

Introducció

Salvador Espriu, en la setena estrofa del poema *El meu poble i jo*, deia: “Salvàvem els mots / de la nostra llengua / el meu poble i jo”. Però, de debò? Gràcies a Fabra, es va poder normativitzar el català i els seus parlants van poder utilitzar-lo en qualsevol registre. Amb tot, als processos de normalització i estandardització, encara els queda molt de camí per recórrer. Si ens fixem en el vocabulari que la majoria de joves utilitza habitualment, ens adonarem que aquest és cada vegada més farcit de castellanismes i pobre d'expressions o paraules típiques catalanes. És cert que una llengua és un sistema canviant amb el pas del temps, però fins a un cert punt. No pot ser que en dues generacions el lèxic català pateixi una davallada tan important quant a riquesa. El fet de ser una llengua subordinada (a l'espanyol) i amb menys parlants que les veïnes, unes polítiques en contra durant segles i altres factors han condicionat una no gens bona salut del català.

Aquesta constatació va ser el principal motor que em va fer decantar cap a l'estudi o anàlisi de la llengua. D'ençà que era petit que m'havia interessat la llengua, però no ha estat fins fa relativament poc que m'he adonat que no es troba en una situació gaire positiva. Per aquesta raó, he volgut realitzar aquest treball i, a partir dels resultats obtinguts, fer les crítiques corresponents.

En un principi, el treball havia de ser una recerca dialectal de mots en desús a la zona de l'Alt Empordà. Era un tema molt ampli i vague, molt difícil d'aconseguir per un alumne de batxillerat. A més, ja s'havien fet moltes recerques terminològiques a la comarca i sobre diversos àmbits. Per això, amb l'ajuda de la tutora, vaig decidir enfocar el treball des d'un altre punt de vista. Seguint la línia de la pèrdua de riquesa lingüística, vam pensar que seria oportú estudiar l'evolució intergeneracional de certes paraules que podien considerar-se en desús.

Per tant, en aquest treball he pretès provar si és cert aquest empobriment de la llengua. Primerament, he intentat comprendre com s'ha arribat a aquesta situació: quina evolució ha tingut el català al llarg de la seva història, quines polítiques s'han realitzat per a fomentar-lo o eradicar-lo, com han estat els seus parlants (nadius o nousvinguts), etc. Un cop m'he informat de com ha evolucionat el català i amb quins

factors condicionants, he pres la iniciativa de conèixer una petita part del català i d'intentar fer suposicions per al futur.

Obtenir informació sobre la història del català o la seva situació actual ha estat fàcil; m'he adreçat a llibres, revistes i portals web on hi havia un munt d'informació que he hagut de processar i sintetitzar. Pel que fa a l'estudi de l'evolució intergeneracional, he hagut de fer la meua pròpia recerca. He recollit diverses paraules considerades en desús i n'he demanat el significat a dos grups d'edat diferents. A partir dels resultats d'aquestes enquestes, n'he extret les conclusions pertinents.

A més, he demanat a diversos lingüistes de renom la seva opinió pel que fa al català. Els he demanat què pensen de les polítiques que s'han dut a terme fins avui dia, quina és la situació del català actualment i quin és el futur que li espera, segons el seu punt de vista. De totes les entrevistes, n'he resumit les seves idees principals i n'he extret una síntesi que dóna suport a les conclusions d'aquest treball.

He estructurat el treball en dues parts: "El català ahir i avui", que és la part teòrica del treball, on parlo del català fins a l'actualitat, des del seu naixement, passant per la seva normativització, fins a la situació actual des del punt de vista de la sociolingüística, per entendre com s'ha arribat on som ara, i "El català avui i demà", que és la part pràctica, on hi ha l'anàlisi dels resultats de les enquestes, on plantejo els procediments per analitzar el canvi intergeneracional i fer previsions de futur i, amb les entrevistes als experts de la llengua, donar pas a les conclusions.

En resum, aquest treball pretén entendre quina és la situació actual del català, com s'hi ha arribat i plantejar què pot passar en un futur a partir d'un estudi basat en el lèxic.

Finalment, vull agrair a una sèrie de persones la seva ajuda, que m'ha servit moltíssim a l'hora de realitzar el treball: a la meua tutora, per l'interès i el suport mostrat al llarg de tot el treball; a Roser Bech, per descobrir-me i fer-me créixer l'interès per la llengua i, sobretot, la més propera a mi i a la comarca; a les meves àvies, a qui he sentit tantes vegades dir paraules que cada cop s'utilitzen menys; a totes les persones que han assistit a les reunions que he realitzat per recollir paraules; a totes les persones que han respost el qüestionari sobre l'ús i coneixença de paraules en desús; als experts en llengua catalana que m'han donat la seva visió

de l'estat de la llengua; al Casal de la Gent Gran de Figueres, que em va regalar un llibre fet per ells que compila una munió de paraules en desús; a José Enrique Gargallo, per la seva ajuda desinteressada i l'oportunitat que em va donar de conèixer Joan Veny; i a Narcís Garolera, que va compartir una tarda d'estiu amb la meva tutora i amb mi comentant el treball de recerca i explicant-nos una pila de coses interessants.

1. El català ahir i avui. *Dades del català fins avui*

1.1. Història del català fins al segle XIX²

El català és una llengua romànica que prové del llatí vulgar, tot i que ha rebut diverses influències d'altres llengües per substrat, adstrat i superstrat. Es considera que va esdevenir llengua i va deixar de ser un dialecte del llatí vulgar a partir dels segles VII i VIII.

Fig. 1 Ruïnes de la ciutat grega i romana d'Empúries. Font: Viquipèdia. Autoria: Caos30

Al segle III aC, amb l'establiment dels romans a Empúries i Tarragona va començar una lleu romanització, que es va intensificar fins al segle V dC. Tot i que aquest procés no va ser igual a tot el territori –va ser major al litoral que al Pirineu–, de mica en mica es va produir una substitució de la llengua que parlaven els nadius de Catalunya, l'iber, pel llatí vulgar.

En el llatí es troba la base lèxica del català: mots populars, cultismes, semicultismes, dobles lingüístics, antropònims, topònims i hagiopònims. Tot i així, el lèxic català compta amb influències d'altres llengües. Per substrat preromà, el català ha rebut influències celtes, fenícies, cartagineses, gregues i iberobasques. Per superstrat, n'hi ha de germàniques i àrabs. I, per adstrat, n'hi ha d'occitanes, castellanès, franceses, angleses, alemanyes, portugueses...

² Informació extreta bàsicament de *Llengua i història* (en línia), Barcelona, Culturcat, Generalitat de Catalunya <www.gencat.cat/culturcat>.

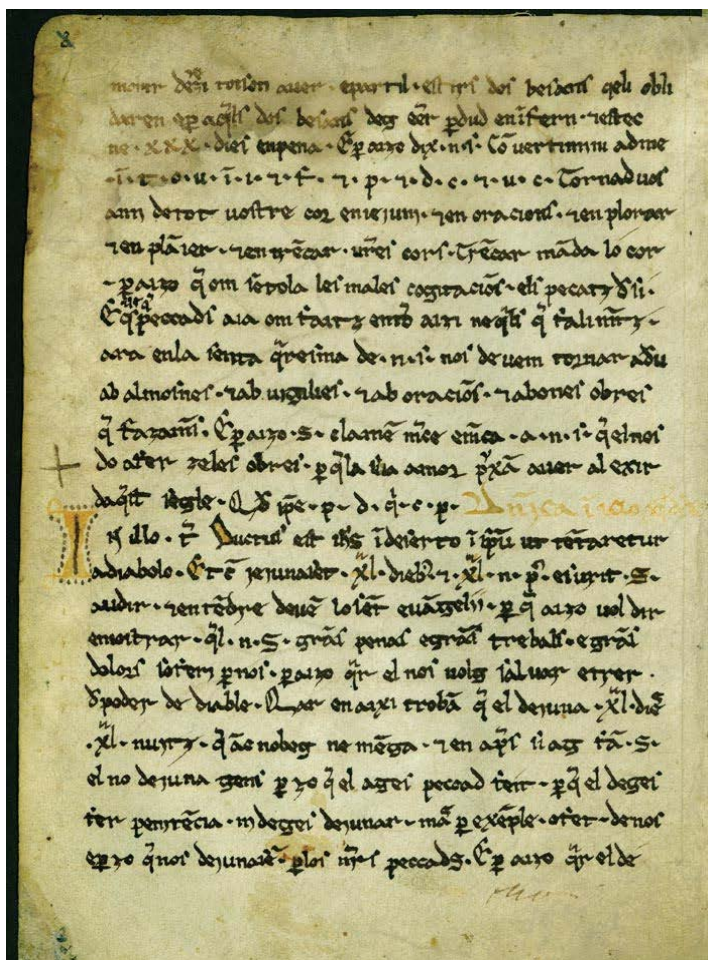

Fig. 2 Pàgina de les Homilies d'Organyà. Font: Viquipèdia

Primerament, hi ha un català preliterari –llengua parlada entre els segles IX i XII–, del qual no es tenen gaire documents escrits. Fins al segle XII, el català no passa a la lletra escrita. Els documents d'abans del segle XII són redactats en llatí i només tenen algun apunt en català, però res més. Els primers textos en llengua catalana són religiosos i jurídics, ja que en aquell moment és necessari posar a l'abast del poble les lleis i les normes religioses i socials vigents. Un dels primers textos van ser les Homilies d'Organyà.³

A mitjan segle XIII, comencen a aparèixer les primeres manifestacions literàries en català –en prosa, sobretot–. La prosa catalana assoleix un moment de gran maduresa, amb autors com Lull, els diversos cronistes, Bernat Metge, etc. La poesia en català no arribarà fins al segle XV amb Ausiàs March, assolint, així, la plena normalitat lingüística.

Durant els segles XVI, XVII i XVIII, es va originar una davallada⁴ de qualitat i quantitat en la literatura culta. No va passar el mateix amb la popular, que va mantenir un bon nivell. El descobriment d'Amèrica per part de la corona castellana i altres esdeveniments històrics van tenir unes conseqüències en la llengua: es va produir una castellanització de l'aristocràcia catalanoaragonesa; conseqüentment, es va estendre l'ús del castellà en la literatura culta; van entrar castellanismes i es va perdre la consciència d'unitat entre els diferents territoris de parla catalana.

³ Les Homilies d'Organyà són una traducció catalana d'uns sermons escrits en occità, un dels documents més antics escrits en català.

⁴ Cal dir que aquesta afirmació, sorgida durant la Renaixença, és rebutjada pels estudiosos d'aquest període.

Després de la Guerra de Successió i de l'aplicació del Decret de Nova Planta (1716), es van prendre moltes mesures per a l'eradicació del català en tots els nivells. La llengua catalana va deixar de ser oficial a tot el domini dels Països Catalans, exceptuant Menorca i Andorra. Així, doncs, el castellà es va convertir en la llengua de l'administració. És famosa la frase de la instrucció secreta del Consejo de Castilla: *“Pondrá el mayor cuidado en introducir la lengua Castellana, a cuyo fin dará las providencias mas templadas, y disimuladas para que se consiga el efecto sin que se note el cuidado”*.⁵ S'ha de dir que aquest intent de substitució de llengua mai va

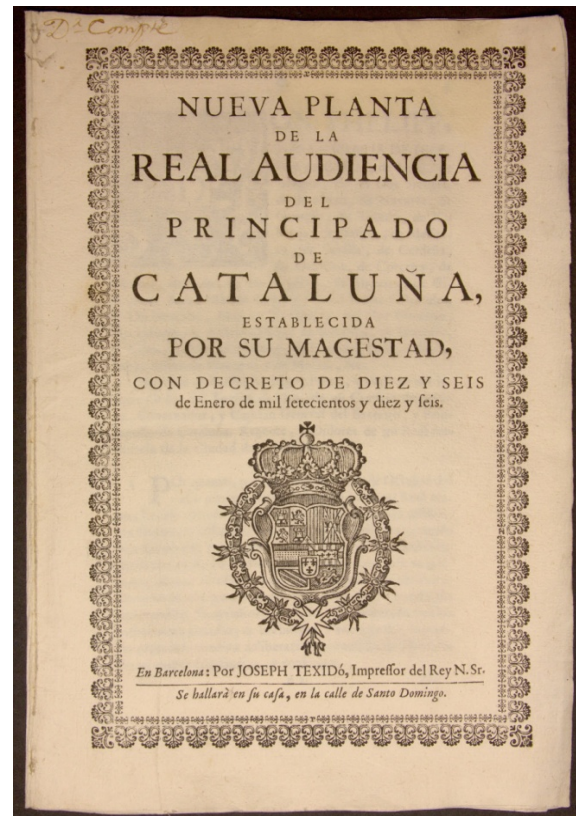

Fig. 3 Decret de Nova Planta. Font: Viquipèdia

arrelar dins la societat, només a les classes benestants burgeses i eclesiàstiques.

Al segle XIX, apareix el corrent de la Renaixença, que promou el retorn de la llengua catalana a la literatura culta. Es pretén crear una literatura comparable a la de qualsevol altra cultura europea. Es van restablir els Jocs Florals, fet que va potenciar la llengua: van crear un públic que podia llegir en català, van aparèixer editorials catalanes, la cultura catalana va recuperar el prestigi i van influir en l'aparició de nous escriptors catalans.

Fruit d'aquesta quantitat d'obres produïdes en català, va sorgir el debat de quin català s'havia d'utilitzar a l'hora d'escriure: triar un model de llengua a seguir, un català acadèmic o "el català que ara es parla". La no normativització del català va ser un problema per tenir una llengua més eficaç i comuna. Amb tot, la Renaixença no va anar més lluny que voler recuperar el català per a la literatura. No es plantejaven una llengua capaç d'arribar a totes les capes i funcions d'una llengua normalitzada. Aquest debat arribarà una mica més tard amb Pompeu Fabra i altres.

⁵ Instrucció secreta redactada per Abad de Vivanco, secretari del Consejo de Castilla, adreçada als corregidors de Catalunya per a l'aplicació del Decret de Nova Planta.

1.2. El català als segles XX i XXI

1.2.1. Segle XX. El català de Fabra⁶

Durant la Renaixença, entre el 1840 i el 1880, sobretot, la llengua catalana va recuperar l'ús literari i el prestigi social. Va retornar la consciència nacional i lingüística i va aparèixer el pensament polític catalanista. El catalanisme entenia que el català necessitava tornar a ésser present en tots els àmbits on no ho era per sobreviure dignament.

Llavors, va aparèixer la *questione della lingua*⁷ catalana. Aquells homes preocupats per la llengua s'havien de preguntar perquè volien crear una llengua: per un mer ús literari o bé construir una llengua nacional i moderna útil per a qualsevol funció, un català arcaïtzant i acadèmic o bé "el català que ara es parla", etc. D'entrada, els escriptors renaixentistes només aspiraven a crear una llengua d'ús literari.

Fig. 4 Pompeu Fabra a Port de la Selva.
Font: Viquipèdia. Autoria: Carles Varela
Buch

Qui va creure fermament en la possibilitat que el català esdevingués una llengua a l'alçada del castellà o el francès va ser Pompeu Fabra, i la seva obra ho demostra.

L'any 1891, Pompeu Fabra s'afegeix al propòsit inicial de Jaume Massó i Torrents, editor de la revista *L'Avenç*, i Joaquim Casas i Carbó. Aquests dos personatges, el 1890, van publicar un seguit d'articles per tal de millorar l'ortografia i posar el llenguatge escrit d'acord amb el parlat. El mateix any, es van organitzar quatre conferències al Centre Excursionista de Catalunya. La primera, dirigida per Massó i Torrents, va anomenar-se *Com és que L'Avenç*

⁶ Artur BLADÉ, *Pompeu Fabra, biografia esencial*, [sic] Barcelona, Pòrtic, 1992.

⁷ La *questione della lingua* és un debat centenari que va sorgir a l'època de Dante a Itàlia. El tema de discussió va ser l'estandardització de l'italià, un cop refusat el llatí com a llengua literària. Encara al segle XIX es debatia si partir del toscà florentí –la llengua de Dante, Petrarca i Bocaccio– o d'una barreja dels diversos dialectes i llengües de la península itàlica.

s'ha llançat a la reforma lingüística. La segona, dirigida per Casas i Carbó, va dur el nom de *Quin ha de ser el modern català literari*. Les dues últimes van ser pronunciades per Pompeu Fabra (*La conjugació del català. –Present de subjuntiu– i Afixos pronominals i teoria de l'apòstrof*). Les teories d'aquests homes van ser dutes a la pràctica de mica en mica. Així, *L'Avenç* va reformar el sistema ortogràfic. Per exemple, el canvi de la *y* en *i*, els plurals acabats en *-es*, la supressió de la *h* final darrere de *c*, la innovació de la *l* geminada (*l·l*), etc. La majoria d'aquestes reformes van ser adoptades per l'IEC i incorporades a les *Normes ortogràfiques* el 1913.

Fig. 5 Primer número de la revista *L'Avenç* amb el títol en normativa moderna, abans anomenada *L'Avens*. Font: Viquipèdia

La campanya de *L'Avenç* va consistir en una sèrie de notes, normalment no signades, publicades a la revista sota el nom de “La Reforma Lingüística”.

Alguns tradicionalistes van reaccionar i contraatacar.

Van ser propostes difícils

d'acceptar per escriptors destacats del període, com ara Narcís Oller, Víctor Català, Àngel Guimerà, etc. Malauradament, la campanya no va aconseguir el ressò suficient i, el 1902, Fabra es va veure obligat a anar a Bilbao com a professor de Química a la universitat. No va ser fins anys més tard que Enric Prat de la Riba, va posar-se en contacte amb Fabra per tal de fer-lo tornar i sumar-se a la Secció Filològica de l'Institut, el 1911.

El 1906 es va organitzar el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, presidit per Antoni Maria Alcover. En el congrés, s'hi van constituir tres seccions d'estudi: la filològicohistòrica, la literària i la sociojurídica. Entre les 61 comunicacions que s'hi van presentar, va destacar la de Pompeu Fabra, *Qüestions d'ortografia catalana*. El congrés va tenir una gran importància, no només científicament, sinó en el reforçament del renaixement lingüístic i literari dels Països Catalans.

Fig. 6 Inauguració del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Font: Viquipèdia

Alcover, el 1911, amb la seva creació, presideix la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, engendrat el 1907. Juntament amb sis acadèmics més, un dels quals va ser Fabra, va començar la tasca de normativització del català.

Aquesta discussió sobre de quin català s'havia de partir per a la creació d'una llengua nacional va cloure's amb Fabra. Juntament amb l'Institut d'Estudis Catalans, va establir la normativa ortogràfica oficial (1913) i, exclusivament ell, la regulació gramatical (1918) i lèxica (1932). L'obra de

Fabra representa l'assoliment de la primera fase de l'estandardització del català modern, la codificació.

La codificació del català de Fabra es va basar en quatre principis: modernitat, genuïnitat, universalitat i funcionalitat. Fabra es va allunyar de la tradició de mantenir llengua oral i escrita com a llengües independents i distants. Va voler crear una llengua d'ús total, gens artificiosa i acostada a la llengua parlada.

Volia aconseguir una llengua nacional, dotada d'unitat interior i genuïnitat. La qüestió era quina havia de ser la base de la nova llengua codificada. Finalment, es va optar pel català de Barcelona (dialecte central) com a base però enriquit per tots els altres dialectes. Abans, però, va haver de depurar la llengua, plena de castellanismes.

L'impuls que va rebre el català gràcies a la Renaixença i al Modernisme es va veure frenat per la dictadura de Primo de Rivera. Durant la Segona República va tornar a agafar embranzida fins que van arribar la Guerra Civil i la dictadura de Franco. Amb tot, el català va estendre's pertot arreu durant les tres primeres dècades del segle.

1.2.2. La Dictadura

La dictadura franquista i les seves conseqüències van ser un cop molt dur per a la llengua. Des d'un primer moment, es va imposar el castellà com a llengua única a l'administració, a l'escola i a la universitat, gairebé pertot arreu. Es va prohibir la publicació de llibres en català i tots els seus usos públics. Darrere totes aquestes prohibicions s'amagava un intent de lingüicidi. La llengua catalana va ser prohibida en l'ús públic i consignada només a l'ús familiar. Es va produir, doncs, una diglòssia. El català va ser menyspreat amb escarni. Pel territori podien veure's cartells i consignes que deien: "*Si eres español, habla español*", "*Si eres español, habla el idioma del imperio*" o "*Prohibido escupir y hablar en catalán*" i, a la gent que parlava en català, se li deia: "*Hable usted en cristiano*" o "*¡A ver cuándo deja de ladrar!*".

Entre el final de la guerra i la meitat dels anys quaranta, els intel·lectuals catalans van mantenir la cultura a l'exili. Així, van aparèixer editorials i revistes notables en català des de l'exterior (*El Pi de les Tres Branques*, *Proa*, *Quaderns*, *La nostra revista*, etc.) i es van recuperar els Jocs Florals.

A partir del 1939, només es va permetre publicar en català alguna publicació relacionada amb l'Església a causa de la censura. Josep M. Cruzet va aconseguir publicar l'obra de Jacint Verdaguer, però amb ortografia arcaica, ja que es va prohibir utilitzar la normativa de l'IEC –un intent més per desprestigiar la llengua tractant-la com a no codificada i, a més, potenciar les diferències dialectals i trencar la unitat lingüística.

A mitjan anys seixanta, Espanya va començar a obrir-se al món i el règim va esdevenir més permissiu: augmenta la publicació de llibres en català, però sempre sota el control de la censura.

A causa del boom turístic, Catalunya absorbeix molta nova indústria, a diferència d'altres regions de la península. Conseqüentment, es produeix una onada migratòria des del sud de la península i s'estableix, majoritàriament, a l'àrea metropolitana de Barcelona. Aquests immigrants de parla castellana i nascuts fora de Catalunya, prop d'un milió i mig, van representar un 40% de la població de Catalunya d'aquell moment.

Fig. 7 Platja Gran de Tossa de Mar el 1974, un poble cada vegada més turístic durant l'obertura del règim. Font: Viquipèdia. Autoria: DagafeSQV

En el transcurs de la Dictadura, el català va seguir transmetent-se de pares a fills en les famílies catalanoparlants. El fet que el català hagués quedat reduït a un àmbit familiar, exclòs dels àmbits públics més importants com l'escola i els mitjans de comunicació, va comportar que els nouvinguts no tinguessin la necessitat d'aprendre'l.

Es va produir, doncs, un fenomen de diglòssia. Durant quaranta anys, la població no va poder accedir a la llengua en àmbits formals, ni a l'escola ni en institucions públiques. El català va esdevenir una llengua col·loquial, provinciana, residual i contaminada de castellanismes. Les poques ocasions en què el règim permetia l'ús del català eren d'un caire folklòric, mai actes formals o cultes. Les pràctiques lingüístiques dels catalanoparlants no van alterar-se, llevat d'una: es va imposar la norma "correcta" de conversa que obligava el catalanoparlant a dirigir-se en castellà a una persona al·lòfona.

1.2.3. La Transició

Després de la mort de Franco el 1975, es va iniciar el procés cap a la democràcia. Amb l'aprovació de la Constitució (1978) i de l'Estatut (1979), el català va tornar a ser llengua oficial de Catalunya juntament amb el castellà. El pacte entre els hereus de la dictadura franquista i les forces nascudes a la clandestinitat va portar a reconèixer la pluralitat nacional i cultural.

La nova llei suprema espanyola, la Constitució, va prohibir la federació de comunitats autònomes, fet que va impedir la unió dels Països Catalans a nivell jurídic. Les tres comunitats nascudes d'aquesta divisió territorial van establir el dret a conèixer el

català per tal de normalitzar-lo, però no van obligar a conèixer-lo davant el deure constitucional de saber el castellà. Amb tot, l'Estatut aragonès i murcià no van oficialitzar l'ús del català.

Llavors és quan van aparèixer els primers mitjans de comunicació en català. El primer diari en català després de la Guerra Civil va ser el diari *Avui* (1976). La primera ràdio en català, Ràdio 4, va ser creada el 1976 per Ràdio Nacional d'Espanya. En televisió, només s'emetien disset hores en català al mes. No seria fins la propera dècada que naixeria TV3, al 1983.

El fet que, al text estatuari de 1982, el valencià s'hi referís així –valencià– no va ser casual. Durant la Transició, va aparèixer el secessionisme lingüístic valencià o blaverisme. Mentre que tots els filòlegs estaven d'acord que el valencià era un dialecte del català, aquest moviment propugnava una llengua valenciana diferent a la catalana. El blaverisme va aconseguir, també, imposar la senyera coronada en comptes de la nua i el nom de "Comunitat Valenciana" en lloc de "País Valencià".

Fig. 8 Constitució espanyola de 1978.
Font: Viquipèdia

1.2.4. Reactivació de la llengua

El marc legal de la Transició va permetre desenvolupar una política lingüística de recuperació del català, per exemple, aprovant la primera llei de normalització lingüística (1983). Tenia com a objectiu la recuperació del català en els usos oficials, en l'ensenyament i en els mitjans de comunicació públics, a més d'un suport institucional explícit a l'ús social. A més, establia el català com a llengua pròpia de les administracions catalanes i les formes toponímiques catalanes com a úniques vàlides en territori català –excepte a la Vall d'Aran. També impedia la segregació en el sistema educatiu per llengües i feia del català l'única llengua vehicular a l'escola. La llei de política lingüística del 1998, vigent actualment, va substituir la del 1983.

L'organisme que s'encarrega d'executar i aplicar les lleis sobre política lingüística, així com fomentar i promoure el català, és la Secretaria de Política Lingüística. Des de fa més de trenta anys ha activat diverses campanyes de promoció i sensibilització lingüística. Han estat campanyes com "El català, cosa de tots" (1982), "Depèn de vostè" (1985-1986), "Tu ets mestre" (2003), "Dóna corda al català" (2005-2007), etc. Un dels objectius de les campanyes ha estat evitar que els catalanoparlants canviïn del català al castellà quan aquests creuen que la persona a qui s'adrecen no és catalanoparlant. També, fomentar el paper del català com a llengua pública comuna i d'acolliment.

Fig. 9 La Norma, imatge de la campanya "El català, cosa de tots". Font: Gencat⁸

⁸ <http://llengua.gencat.cat/web/.content/imatges/temes/imatges_campanyes/arxiu/norma_i_c_prova_400.jpg_1820020395.jpg>

El Consorci per a la Normalització Lingüística ha estat un organisme molt important per a la normalització del català. A nivell municipal, ha dut a terme accions, des de cursos de català per a adults i estrangers fins a assessorament lingüístic, per tal de normalitzar la llengua.

Fig. 10 Revistes i materials de difusió de la Plataforma per la Llengua. Font: Viquipèdia. Autoria: Kippelboy

La Plataforma per la Llengua, creada el 1993, és una ONG que defensa la presència de ple dret del català arreu del domini lingüístic català, així com promoure la llengua catalana com a eina de cohesió social.

Aquesta normalització no s'ha pogut dur a terme a la resta de territoris igual que al Principat. A València, evitant utilitzar el terme “català”, s'ha optat per fer servir

“valencià”, intentant promoure el valencià com a llengua independent i no com a varietat dialectal. Aquestes accions i una manca de suport polític a la llengua han portat a aquesta situació del català al País Valencià. Les Illes Balears es troben en un context a mig camí entre el del Principat i el País Valencià. Si bé les polítiques lingüístiques no han estat suficients, la situació social del català es troba en millor estat que a València. Andorra, tot i que el català hi és l'única llengua oficial, es troba en una situació sociolingüística semblant a la del Principat. Malauradament, la situació del català a la Franja, a la Catalunya Nord i a l'Alguer és molt dolenta. La manca de protecció política de la llengua ha tingut les seves conseqüències.

1.3. Llengua estàndard⁹

La llengua estàndard és una varietat lingüística ben definida, codificada i acceptada per tota la comunitat com a norma general i model comú de referència. Gairebé no té diferències dialectals ja que aquestes s'han suprimit per tal de permetre la comprensió entre tots els parlants de la llengua, parlin un dialecte o un altre. A part d'aquesta funció bàsica, també en fa d'altres: és un element clau per a l'existència d'una consciència de comunitat lingüística, així com per assegurar la continuïtat i plenitud de la llengua.

L'estàndard és, en els seus orígens, una llengua escrita. El procés que portarà als estàndards europeus moderns s'enceta a partir de l'aparició de la impremta. Amb l'arribada dels mitjans de comunicació audiovisuals, es crea una norma d'estàndard oral basada en la norma escrita tradicional, és a dir, l'estàndard escrit s'ha oralitzat. En el cas del català, això passa a partir de Fabra i la creació de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. L'estàndard esdevé oral amb l'arribada de TV3 i Catalunya Ràdio i, així, arriba a una gran part de la població.

Fig. 11 Logotip de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. Font: <http://www.ccma.cat/premsa/logotips/>

Actualment, s'utilitza en els àmbits formals i públics de la llengua, en l'ensenyament i es difon a través dels mitjans de comunicació.

1.3.1. El procés d'estandardització

L'estandardització és el procés social orientat a assolir l'objectiu d'una llengua estàndard ben definida i amb plenitud de funcions. D'aquest procés, primer en sorgeix una llengua literària escrita i controlada per una elit i, més tard, evoluciona cap a un estàndard modern, que ocupa tant els àmbits escrits com orals i està a disposició de la població. Així, s'ha arribat als mitjans de comunicació, a l'ensenyament, a una part de l'administració, etc.

⁹ Gabriel BIBILONI, *Llengua estàndard i variació lingüística*, 3a edició, València, Tres i Quatre, 2007.

Si s'observa el cas català, aquests passos hi són presents. Durant la Renaixença, una burgesia amb ideals catalanistes pretén crear una llengua literària capaç de ser a l'alçada del castellà. Amb l'arribada de Fabra, aquesta llengua es modernitza, s'estandarditza i es normativitza. Sorgeixen revistes i diaris en català, per bé que alguns encara no utilitzen la normativa fabriana. Malauradament, la Dictadura entorpeix aquest procés i el congela durant dècades. És durant la Transició que es reprèn la tasca de normalització de la llengua.

1.3.2. Components i etapes de l'estandardització

Selecció. Consisteix a escollir una determinada varietat lingüística, de la qual es partirà per construir el nou estàndard. També, es pot partir de diverses varietats i crear un estàndard a partir d'una barreja de totes. En el català es va partir del dialecte del català central a causa del seu nombre de parlants. Amb tot, es van prendre aspectes dels diversos dialectes segons uns criteris. Perquè un aspecte de la llengua es considerés estàndard, havia d'estar present en un mínim de dialectes. Altres solucions es van prendre, simplement, del català central i de Barcelona.

Codificació. És l'aspecte lingüístic més important. Consisteix a establir normes per a l'ús de la varietat escollida per a l'estandardització i determinar quines formes i quins elements lingüístics entren dins aquesta varietat i quins no. La codificació inclou tres etapes o subprocessos:

- 1) **Grafització:** s'estableixen les normes ortogràfiques. Seguint l'ordre de l'estandardització, és el primer que l'IEC i Pompeu Fabra van codificar: *Normes ortogràfiques*, 1913.
- 2) **Gramaticació:** es fixa la morfologia i les regles sintàctiques: *Gramàtica catalana*, 1918.
- 3) **Lexicació:** es confecciona l'inventari del lèxic amb l'especificació del significat de cada mot. Aquesta etapa és molt complexa. Es triï el criteri

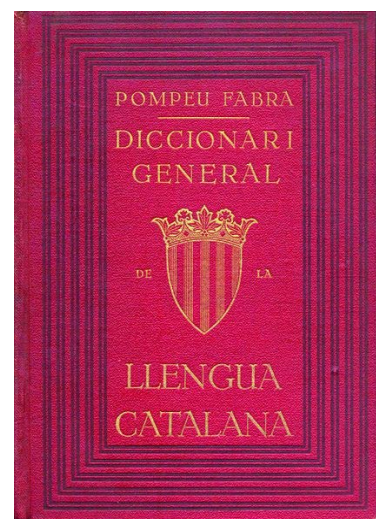

Fig. 12 Coberta de l'edició de 1932 del *Diccionari general de la llengua catalana*. Font: Viquipèdia. Autoria: Xcaballe

que es triï, aquest sempre serà criticat per no recollir tots els mots d'una llengua, o bé si prescindir o no dels dialectalismes, incorporar neologismes, etc. D'aquesta manera, Fabra va fer el *Diccionari general de la llengua catalana*, 1932.

Per tant, la codificació és el contrari de la variació.¹⁰ El que fa la codificació és reduir al màxim la variació per tal d'assolir una unitat formal arreu del territori on es parla la llengua. En aquest procés s'ha de triar què es considera correcte i què s'ha d'excloure de la normativa. Al capdavall, s'estandarditza qualsevol cosa per fer-la més senzilla. D'entre unes quantes opcions, se'n tria una i es descarten les altres per a una major comoditat, sempre seguint uns criteris.

A més, pot tenir un altre objectiu en les llengües sotmeses (el català) a una dominant (el castellà). S'intentarà recuperar la distància entre la llengua sotmesa i la llengua dominant i influent. Modelar la llengua perquè sigui com hauria estat si no hagués estat influenciada i dominada per una altra durant anys. Això ho va intentar, en certa mesura, Pompeu Fabra quan va iniciar la codificació del català. També ho han predicat al llarg dels anys els partidaris del català "heavy" i genuí.

1.3.3. Models d'estandardització

Partint del fet que una llengua és un conjunt de varietats lingüístiques, hi ha diversos models d'estandardització segons el grau de participació d'aquestes en la configuració de l'estàndard.

- **Model unitarista.** Una varietat geogràfica serveix de base per a l'estàndard i es prescindeix de les altres, se les exclou. És el model clàssic d'estandardització. Dos exemples són el francès, que va partir del dialecte de l'Île de France per motius polítics, i l'italià, que va partir de la varietat toscana per motius culturals.

¹⁰ Variació lingüística: fenomen pel qual una llengua és diferent segons l'època, el lloc i el grup social que la parla.

Fig. 13 "Parleu en francès, sigueu nets",¹¹ a una escola d'Aiguatèbia i Talau. Font: Viquipèdia

- **Model composicional o compositiu.** Es crea un estàndard a partir d'aportacions de tots els dialectes tot i que algun pot tenir més pes que d'altres. Aquest va ser el model utilitzat per Fabra. Tot i partir del català central, el més parlat, com a base, va incloure-hi trets d'altres dialectes a l'hora de crear l'estàndard.

1.4. Models de llengua

Una llengua és una estructura canviant que s'ha de normativitzar i estandarditzar per tal que sigui útil per a tota la població en múltiples registres. En la història mil·lenària del català –i sobretot en els últims 150 anys– s'ha debatut sobre quina hauria de ser la llengua correcta, l'estàndard, aquella llengua que els mitjans, institucions i qualsevol persona haurien d'utilitzar en contextos amb un cert grau de formalitat. La qüestió gairebé sempre ha estat la mateixa: partir d'un català de carrer castellanitzat o d'un català genuí i "de pagès"?

¹¹ Aquest tipus de consignes, com també la "prohibit escopir i parlar català", són típiques del nacionalisme francès, que es basa, entre d'altres coses, en l'ús únic del francès a tota França, menystenint les llengües dites "regionals".

1.4.1. Primeres pautes lingüístiques del català¹²

El segle XIII, Jaume I va crear la Cancelleria Reial, que va perdurar fins al 1494. Aquest organisme regia les pautes lingüístiques que havia de seguir la producció burocràtica del regne. A mitjan segle XIV, Pere el Cerimoniós va donar un nou impuls a la Cancelleria i va sumar-hi funcionaris ben preparats i alhora lletraferits molt prestigiosos. Per tant, la Cancelleria no va ser només un òrgan administratiu de la Corona.

Fig. 14 Retrat de Jaume I d'Aragó, del pintor Jaume Mateu (1382-1452). Font: Viquipèdia

La cort es va convertir en un important nucli cultural de creació literària i de difusió d'altres literatures, talment com un monestir. Un funcionari destacat va ser Bernat Metge, que juntament amb altres humanistes va crear un model unificat de prosa solemne, madura, elegant i sense dialectalismes. Per exemple, van adoptar grafies àtones com *entenien*, *fenoll* o *empresa*, en comptes de *antenian*, *fonoll* o *ampresa*; van preferir els articles *lo*, *la*, *los*, *les*, en lloc de *es*, *sa*, *sos*, *ses*, o els substantius amb el sufix *-esa* (*bellesa*) es van imposar davant els acabats amb *-ea* (*bellea*).

Segons Joan Coromines, aquesta llengua comuna administrativa va ser acceptada ràpidament "sense cap mena d'oposició, ans de bon grat, per tots els escriptors com una mena de forma supradialectal d'expressar-se en prosa".

1.4.2. La fixació d'un model de català literari

Després d'un període obscur pel que fa a la producció d'una literatura culta en català, va sorgir un moviment que pretenia recuperar una llengua literària com la de Llull o March. Per això es van crear diversos diccionaris per fixar l'ortografia del català. El *Diccionari* de Pere Labèrnia el 1839 va ser el primer amb un mínim de rigor científic.

¹² Antoni JANER, "L'esplendor medieval", *Sàpiens*, núm. 160 (2015), p. 14-15.

A partir de 1860, el debat sobre la llengua va arribar a un públic ja ben acostumat a la presència del català en diversos àmbits públics, com el teatre o la premsa. El debat sobre per quin model s'havia d'optar enfrontava dues posicions: els partidaris d'un *català acadèmic*, d'arrels medievals pel que fa a la plasmació d'un català literari; i els qui optaven pel *català que ara es parla*, que criticaven l'anterior per ser arcaïtzant, artificiosa i allunyada de la manera de parlar del poble i propugnaven reflectir als escrits les diferents modalitats regionals populars, sense ometre els castellanismes.

La problemàtica va seguir fins ben entrat el segle XX. Cada escriptor utilitzava un model propi i no hi havia un acord general. Si bé a finals del XIX Fabra va publicar una sèrie d'articles a *L'Avenç* sobre un model unitari del català, aquest no va ser acceptat per una gran part del públic.

1.4.3. El català de Pompeu Fabra

Amb la creació de la Mancomunitat i l'IEC, es va donar un nou impuls a la llengua catalana. Prat de la Riba, president de la Mancomunitat, va encarregar a Pompeu Fabra la tasca de normativitzar el català. Així Fabra va ser afegit a la Secció Filològica de l'Institut, encapçalada per Antoni M Alcover.

**Institut
d'Estudis
Catalans**

Amb el suport del catalanisme polític i diverses editorials, es va acabar imposant el català de Fabra, modern i preparat per als nous temps.

Fig. 15 Logotip de l'IEC.

1.4.4. Anys 60: debats entre escriptors i editors¹³

Amb l'obertura gradual de la permissivitat del règim quant a publicacions en català, als anys 50 i 60 van tornar a sorgir debats sobre quin model de català s'havia d'escollir –tot i la normativa ja establerta de Fabra.

¹³ Informació extreta bàsicament de l'article "Els 'heavy' contra els 'light', una polèmica d'arrels decimonòniques" al diari *Ara*. <http://www.ara.cat/tema_del_dia/contra-light-polemica-darrels-decimononiques_0_1337866293.html>

Joan Sales, editor i escriptor, era partidari d'un català actual, gens rebuscat i defugia les formes arcaiques. Va ser un gran defensor del català del carrer i va criticar durament el llenguatge arcaic i artificiosos d'escriptors de l'època. És per això que si l'IEC admet paraules com *gamberro*, *misto*, *cuidar* o *entregar* és en bona part gràcies a ell.

“Afortunadament, una cosa és el catalanisme i una altra Catalunya. Procurem ser catalans. Procurem escriure en català, no en catalanista. Estimem la llengua dels catalans tal com és; tota altra cosa és fariseisme.” (Sales, 1959)¹⁴

D'altra banda, un dels correctors més radicals i puristes de l'època va ser Eduard Artells. Pere Calders diverses vegades va haver de recordar-li que “entre dues solucions bones només pot triar l'autor”. Joan Fuster també va queixar-se'n i va dir: “El recel comença quan el cos legislatiu es nega, ignoro per quins motius, a acceptar la condició viva de la llengua escrita”. Mentre això passava, la Secció Filològica no deia res.

El 1957 Ramon Aramon va publicar un estudi sobre faltes i barbarismes trobats en 30 obres d'escriptors d'aleshores. Hi deia: “Aquests darrers anys s'ha fet vistent, per part d'alguns escriptors catalans, una vigorosa tendència a l'abandonament de la distinció tradicional entre 'seu' i 'llur'”. M. Aurèlia Capmany va contestar-li que “allò que mou un escriptor a acceptar una locució més o menys bàrbara, no és la màniga ampla, ni la imprevisió, ni la indiferència, sinó precisament una certa sensibilitat que anomenarem estètica”.

Salvador Espriu, tot i partir d'un coneixement del català genuí relativament baix, al final de la seva vida va sentir-se prou segur per reeditar la seva obra, prescindint de perfets simples i de *llur*, *hom*, *cercar* o *ésser*.

¹⁴ Fragment de la carta núm. 64 de Joan Sales a Joan Coromines (en línia), Barcelona, 23 de novembre de 1959, <http://www.lletres.net/sales/js_epist_coromines.html>, (consulta: 25 desembre 2015).

1.4.5. Anys 80: la polèmica del *barco*¹⁵

Als anys 80 apareixen mitjans de comunicació de massa en català. La Dictadura va aturar la codificació i estandardització del català. Un cop acabat el règim, calia reprendre's la normalització de la llengua i tornar la llengua a tots aquells llocs on s'havia prohibit.

La polèmica del barco és una polèmica sobre el model lingüístic que calia adoptar. Hi va haver, d'una banda, els partidaris d'un català basat en la llengua parlada (català *light*) i, de l'altra, els partidaris d'un català més acadèmic que seguís la línia que va marcar Fabra (català *heavy*).

Aquesta polèmica va sorgir amb la publicació de *Verinosa llengua* el 1986, de Xavier Pericay¹⁶ i Ferran Toutain. Els autors, propugnadors d'un català *light*, criticaven el llenguatge de diversos escriptors per ser massa arcaïtzant i artificiosos. A més, reclamaven un estàndard basat en la llengua parlada al carrer, bàsicament al de Barcelona. El 1992 el Grup d'Estudis Catalans (GEC), creat per ambdós autors i altres lingüistes, va publicar *El barco fantasma*, una sèrie de paraules que, segons ells, havien de ser acceptades per la normativa, com *barco*.

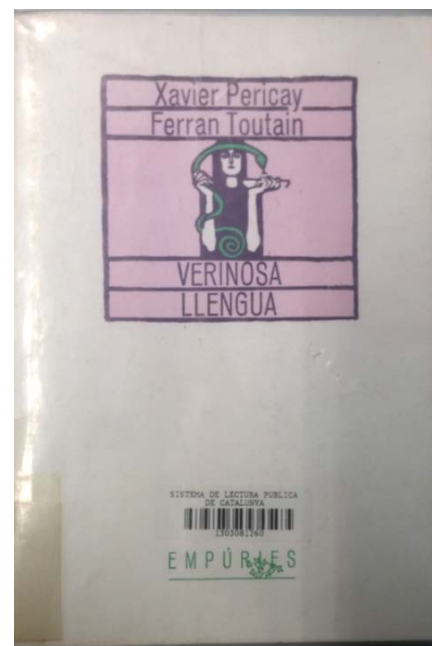

Fig. 16 Portada de *Verinosa llengua*.
Font: Pròpia

1.4.6. Model de llengua de la CCMA

La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuais és l'organisme de la Generalitat encarregat de produir i difondre productes audiovisuals tenint en compte la normalització lingüística i cultural de Catalunya. Engloba Televisió de Catalunya i Catalunya Ràdio, els mitjans nacionals del país. Sovint s'ha discutit el registre utilitzat en aquests mitjans, criticat sobretot per l'excés d'informalitat i similitud al castellà, lluny de crear una llengua pròpia i deslligada de qualsevol altra. No només

¹⁵ <https://ca.wikipedia.org/wiki/Pol%C3%A8mica_del_barco>

¹⁶ En l'actualitat, Xavier Pericay és conegut per ser activista anticatalanista i militant del partit Ciutadans.

el model de llengua de la CCMA ha estat criticat, sinó també el nivell de coneixement de català dels periodistes, ja siguin d'aquesta corporació o pertanyin a altres mitjans.¹⁷

1.4.7. Els debats actuals

Actualment, els debats no només giren al voltant del grau de “puresa” del català sinó també en la modificació o no de la gramàtica de l'IEC. Mentre que alguns filòlegs i lingüistes aproven la normativa actual del català, alguns altres la critiquen i voldrien que fos modificada per la seva dificultat en certs aspectes. *Canvi d'agulles*,¹⁸ signat per Enric Gomà i nou lingüistes més, fa una crítica a certs punts de la normativa de l'Institut per la seva dificultat i proposa una sèrie de modificacions per tal de facilitar a la població l'ús correcte de la llengua.

El maig de 2014, Narcís Garolera, catedràtic de la Universitat Pompeu Fabra, va publicar un article a la revista *Els Marges* titulat “El català que ara es parla”. En aquest article, Garolera exposa la seva preocupació davant la degradació de la llengua que ell percep al seu voltant dia a dia. Bàsicament, critica l'estàndard pobre català plegat de calcs del castellà. Més d'una desena d'entesos en la matèria es van afegir al debat. Això demostra dues positures contraposades pel que fa a la llengua, uns que creuen que la llengua és pobra i calcada del castellà i uns altres que creuen el contrari.

Cal destacar també el “catanyol”, terme emprat per Pau Vidal per criticar el català d'avui dia, que conté un munt de castellanismes. En el llibre *Catanyol.es: El catanyol es cura*,¹⁹ Vidal mostra exemples i solucions sobre calcs i expressions castellans. Jordi Sedó utilitza el mateix mot en el llibre *Un rèquiem pel catanyol*, una guia sobre els errors més corrents fruit d'una interferència del castellà. Així, l'empobriment de la llengua i la seva “castellanització” són uns fets que s'estan duent a debat amb veus a favor i veus no tant a favor.

¹⁷ Victòria HITA, *El nivell lingüístic dels periodistes, a debat* (en línia), Barcelona, Col·legi de Periodistes de Catalunya, 2014, <<http://www.periodistes.org/ca/article/el-nivell-linguistic-dels-periodistes-a-debat-185.html>>, (consulta: 16 desembre 2015).

¹⁸ Enric GOMÀ (ed.), Magí CAMPS, Ricard FITÉ et al., *Canvi d'agulles. Per un català més ric, àgil i senzill*, Barcelona, RBA La Magrana, 2015.

¹⁹ Pau VIDAL, *Catanyol.es: El catanyol es cura*, Barcelona, Barcanova, 2012.

1.5. Anàlisi de la situació actual del català²⁰

1.5.1. Context demograficoeconòmic

El domini lingüístic del català aplega uns 13'5 milions d'habitants en 4 estats diferents (Espanya, França, Andorra i Itàlia). Des de l'any 2001 al 2012, s'ha produït un augment de població del 19,7% (2.240.844 nous habitants). Però, l'any 2014 es confirma una pèrdua de població de 105.733 habitants. A les Illes Balears, València i Catalunya, s'ha passat d'una natalitat d'1,48 naixements per defunció el 2008 a 1,16 el 2013. Amb tot, les Balears mantenen un índex d'1,37 naixements per defunció.

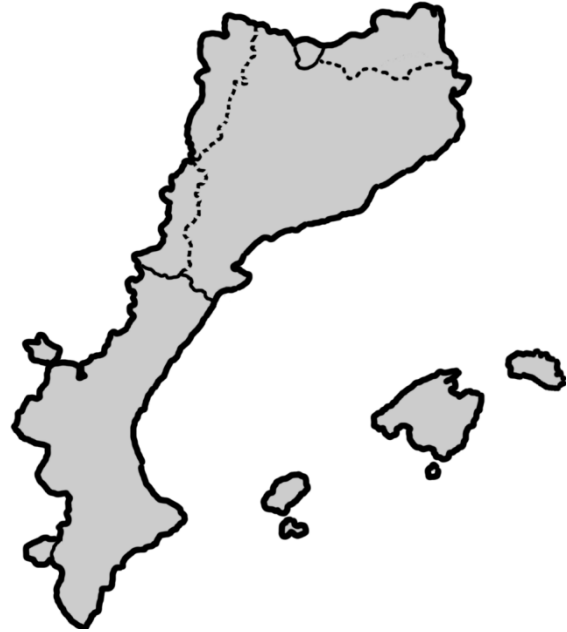

Fig. 17 Mapa dels Països Catalans. Font: Viquipèdia. Autoria: Martorell

Els territoris de parla catalana dins l'Estat espanyol, mantenen un gruix important de població nascuda a la resta de l'estat, immigrada entre 1950 i 1970 principalment. Aquesta població s'ha vist disminuïda a causa de l'envelliment i ha passat de representar el 24,4% de la població el 1996 a representar el 16,8% el 2014. Tot i així, els fills –ja autòctons del nou territori– segueixen majoritàriament les dinàmiques sociolingüístiques dels seus pares immigrants. Pel que fa a població arribada de l'estranger, aquesta només representa un 3,4% el 1996 mentre que el 2012 en representa un 18,7%, el màxim històric (2.591.070 habitants). A partir del 2013 s'ha notat un lleuger retrocés d'estrangers, uns 200.000.

En poques paraules, per analitzar l'evolució sociolingüística dels territoris de parla catalana no es pot obviar el fet de la immigració, que marcarà fortament els trets lingüístics de la població en general –juntament amb altres factors.

²⁰ Miquel Àngel PRADILLA, Natxo SOROLLA, EVA PONS et al., *VIII Informe sobre la situació de la llengua catalana* (en línia), Barcelona, Òmnium Cultural i Plataforma per la Llengua, 2014, <<http://www.observatoridelallengua.cat/publicacions/informe>>, (consulta: 19 desembre 2015).

Si ens centrem en Catalunya, la població estrangera ha augmentat en 700.000 persones durant els últims deu anys (2004-2014), mentre que la població autòctona ho ha fet en 384.000 persones i la població nascuda a la resta de l'Estat ha disminuït en 236.000 persones. Si el 2003 un 81,6% dels habitants de Catalunya sap parlar el català, el 2013 el percentatge ha baixat a un 80,4%. En termes absoluts, s'incrementa en un 9,7% la població que sap parlar el català en el mateix període, però s'incrementa més la població nouvinguda. Així, arribem a la conclusió que no tots els nouvinguts saben parlar català.

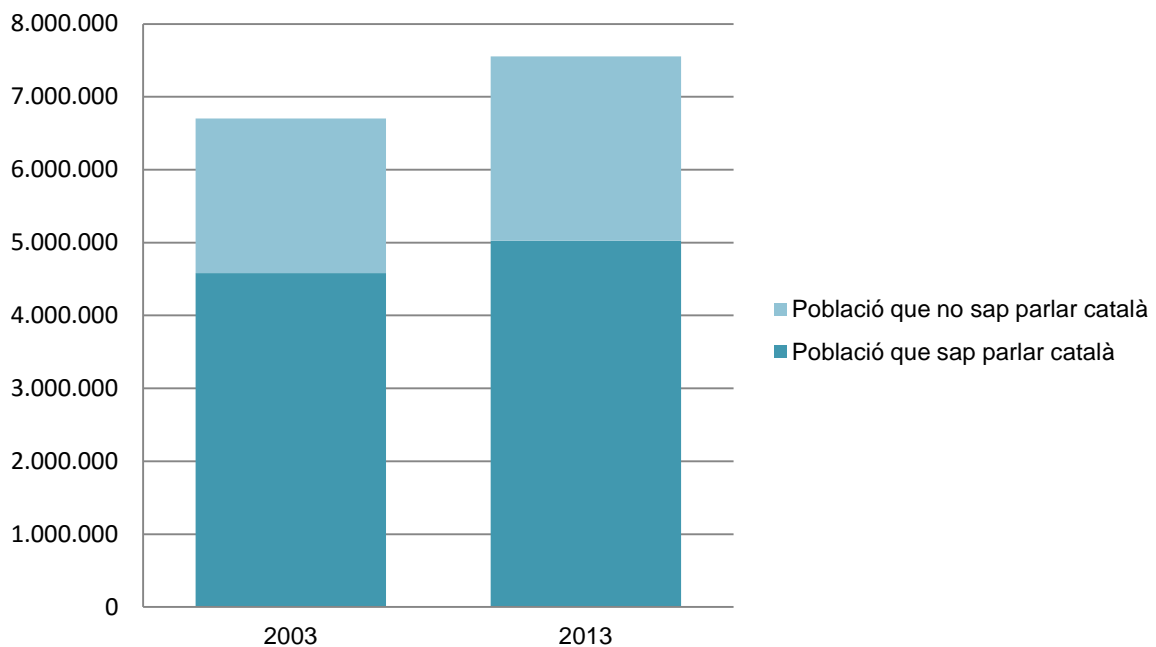

Fig. 18 Població de Catalunya segons si sap parlar o no català els anys 2003 i 2013. Font: Idescat

Quant al nombre de catalanoparlants inicials, ha disminuït el nombre de persones que tenen el català com a llengua inicial i ha augmentat el de persones que tenen el castellà com a llengua inicial. Tot i així, al 2003 la població que declara saber parlar el català multiplica per 2,1 la dels qui declaren que és la seva llengua inicial, i al 2013 aquest valor es va incrementar fins a 2,4. Curiosament, hi ha més persones que s'identifiquen amb el català (2.275.100) que persones que el tenen com a llengua inicial (1.939.500). Aquests valors eren superiors el 2003, 2.491.900 contra 2.036.200, respectivament.

Pel que fa a la transmissió intergeneracional del català, indicador clau que mostra la vitalitat d'una llengua, podem veure que el 2013 el 32,6% de la població declara parlar català amb la seva mare tant o més que qualsevol altra llengua (l'utilitza principalment o juntament amb una altra llengua), i un 44% declara fer-ho amb els fills. Comparant els valors respecte el 2003, observem que aquesta transmissió intergeneracional disminueix. Un 38% l'utilitza amb la seva mare i un 51,8% ho fa amb els fills. En l'ús habitual de la llengua s'ha observat un decreixement del nombre de persones que tenen el català com a llengua inicial en diverses situacions.

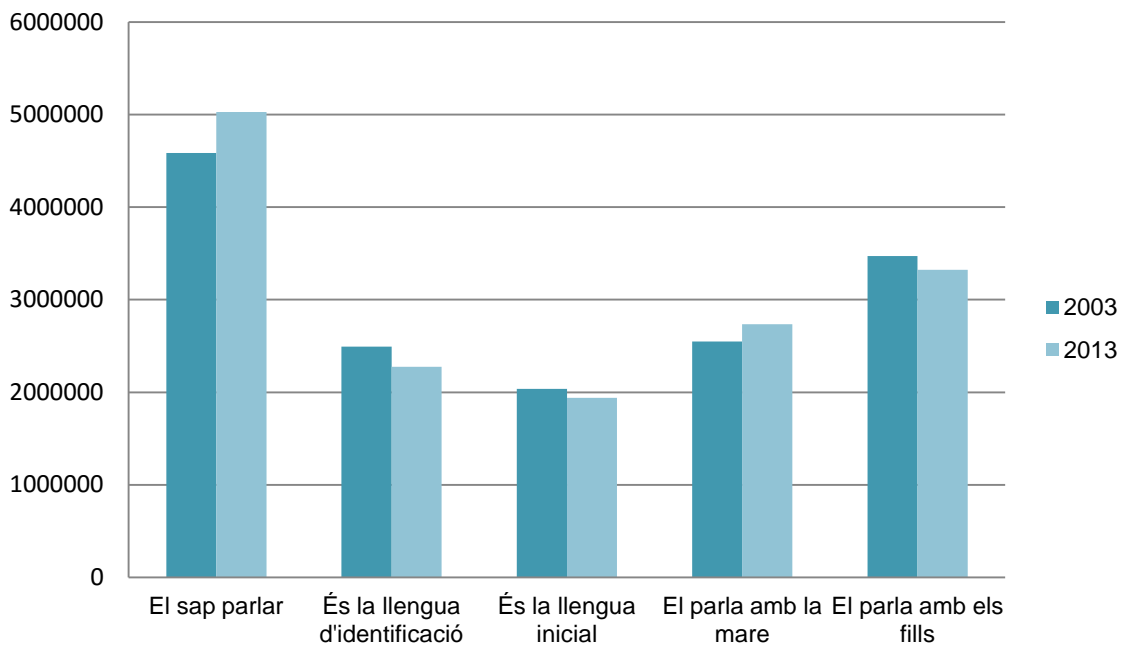

Fig. 19 Relació entre algunes dades del català i la població de Catalunya els anys 2003 i 2013. Font: Idescat i *VIII Informe sobre la situació de la llengua catalana (2014)*

1.5.2. Estatus jurídic

Un cop acabada la Dictadura i aprovada la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de Normalització Lingüística a Catalunya, pel Parlament de Catalunya, el català va tornar a ser llengua oficial al Principat, juntament amb el castellà. Els objectius d'aquesta llei són el reconeixement del català com a llengua pròpia de Catalunya, la cooficialitat del castellà i del català, la garantia de l'ús normal d'ambdues llengües, la protecció de l'aranès,²¹ el foment de l'ús del català, donar efectivitat a l'ús oficial del català, normalitzar-ne l'ús social en tots els mitjans de comunicació i assegurar

²¹ L'última llei que regula l'aranès és la Llei 35/2010, d'1 d'octubre, de l'occità aranès a l'Aran.

l'extensió del seu coneixement. Aquesta llei ha estat substituïda per la Llei 1/1998, de 7 de gener, de Política Lingüística.

L'Estatut d'autonomia del 2006 estableix que el català és la llengua pròpia de Catalunya. Per tant, s'hi donarà un ús preferent a l'administració pública o a l'ensenyament (art 6.1). També n'és la llengua oficial, juntament amb el castellà (art 6.2). Qualsevol persona té dret a no ser discriminada per raons lingüístiques. Els actes jurídics tindran plena validesa, no importa quina sigui la llengua oficial emprada (art 32). Els ciutadans tenen el dret d'utilitzar ambdues llengües oficials. A més, els ciutadans de Catalunya tenen el dret i el deure de conèixer-les (art 6.2). Els consumidors tenen el dret de ser atesos en la llengua oficial que prefereixin i les empreses tenen el deure d'oferir aquest servei (art 34). La Generalitat té competència exclusiva en matèria de llengua (art 143).

Tal com es veu, la Generalitat és el màxim òrgan amb competències sobre el català. És l'encarregada de promoure'l i garantir-ne la continuïtat. Malgrat això, les accions que facin altres institucions poden perjudicar la llengua catalana. Per exemple, el pacte del PSC i C's a Lleida, el qual inclou la modificació de l'acord de l'ajuntament el 21 de juny de 1996 quant a política lingüística. També es pot esmentar la LOMCE, impulsada pel Govern espanyol, que desplaça la llengua catalana a un segon nivell.

1.5.3. Ensenyament

Quant a l'ensenyament, el fet més rellevant dels últims anys ha estat l'aplicació de la LOMCE, portada a terme pel PP. Arran de la sentència del Tribunal Constitucional al recurs d'inconstitucionalitat interposat pel PP contra l'Estatut d'autonomia, es va iniciar una batalla jurídica i mediàtica per "reintroduir" el castellà com a llengua vehicular. Fins ara, no s'ha notat un canvi important en la gestió de les llengües en el sistema educatiu.

Els afers de llengua del sistema educatiu català estan regulats per la Llei d'educació (LEC), aprovada al Parlament. La llei estableix que: a) els alumnes no poden ser separats en centres ni en grups de classe diferents per raó de llur llengua habitual

(art 11.3); b) en finalitzar l'ensenyament obligatori els estudiants han de poder tenir el ple domini de les llengües catalana i castellana (art 10.1); c) el català és la llengua normalment emprada com a llengua vehicular i d'aprenentatge del sistema educatiu (art 11.1); d) s'estableixen mesures d'acollida i d'atenció lingüística per als estudiants que s'incorporin sense conèixer una de les llengües oficials (art 10.2); e) les mares, els pares o els tutors dels estudiants la llengua habitual dels quals sigui el castellà poden exercir un dret d'opció lingüística en el curs en el qual iniciïn el primer ensenyament, per tal que llur fills rebin atenció lingüística individualitzada en aquesta llengua (art 11.4).

La nova llei d'educació del PP, la LOMCE, obliga els centres catalans els alumnes dels quals sol·licitin una educació bilingüe a impartir un 25% de les classes del curs del sol·licitant en castellà. A mitjan maig del 2015, deu centres de Catalunya estaven obligats a canviar el model d'immersió lingüística a petició d'algun alumne.

Quant a cursos de català, les Escoles Oficials d'Idiomes n'han oferts per a 924 alumnes el curs 2013-2014 –amb un augment de 200 persones respecte el curs anterior. El Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL) ha vist com el nombre d'inscripcions a cursos presencials ha disminuït. S'ha passat de 98.444 el 2012 a 78.790 el 2013, segons l'*Informe de política lingüística 2013* (IPL). El CPNL ha organitzat 3.374 cursos de català a 155 poblacions. Per contra, el nombre d'usuaris de l'espai virtual d'aprenentatge Parla.cat té 158.817 alumnes el 2013 (28.404 més que el 2012).

Pel que fa a l'ús del català a les universitats, aquest és concretat pel *Pla de Política Lingüística 2012-2014*, de la Comissió de Llengua del Consell General de la Xarxa Vives d'Universitats.²² L'*Informe de política lingüística 2013* també n'aporta dades. La mitjana d'ús del català en les classes de grau és del 75,5%. El procés d'internacionalització de les universitats catalanes ha dut a incorporar l'ús de terceres llengües, sobretot l'anglès. La mitjana del castellà és del 16%. El català en els estudis de màster i doctorat és molt menys present. El castellà i l'anglès tenen més pes, sobretot en els doctorats.

²² La Xarxa Vives d'Universitats és una associació sense ànim de lucre d'institucions acadèmiques en els territoris de parla catalana.

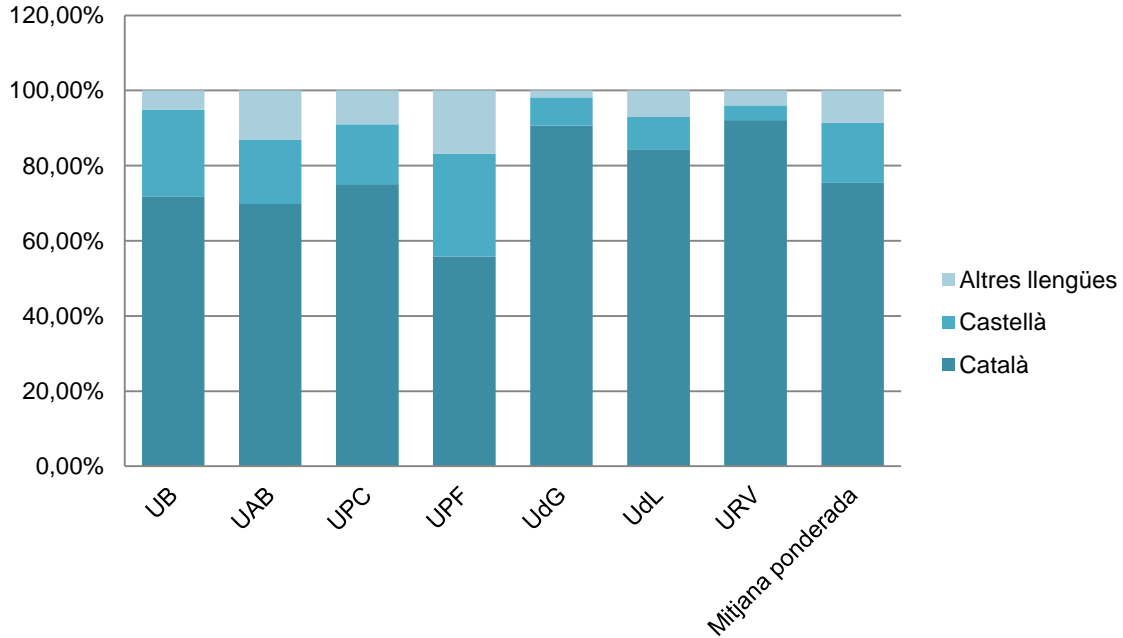

Fig. 20 Proporcions lingüístiques de la docència impartida als graus de les universitats públiques catalanes el curs 2012-2013. Font: VIII Informe sobre la situació de la llengua catalana (2014)

1.5.4. Mitjans de comunicació i indústries culturals

L'any 2014 un 43,4% dels diaris generalistes difosos a Catalunya han estat en català (43,1% el 2013 i 23,2% el 2010, abans i després de l'aparició de l'*Ara* i l'edició en català de *La Vanguardia*). Quant a premsa diària especialitzada (esportiva i econòmica), se segueix la dinàmica dels anys anteriors: els quatre diaris esportius i els tres econòmics s'editen totalment o majoritàriament en castellà, exceptuant *L'Esportiu de Catalunya*. En total, un 32,2% dels diaris de qualsevol mena (generalistes o especialitzats) difosos han estat en català. S'ha produït un augment de diaris en català. Tot i així, la premsa amb una altra periodicitat (setmanaris i revistes) segueix publicant-se molt majoritàriament en castellà. En canvi, la premsa comarcal té un predomini del català.

Els canals de televisió de la CCMA han tingut una quota de pantalla del 16,7%, 11 dècimes menys que el 2013. Per contra, les principals cadenes estatals han vist com augmentava lleugerament el seu *share* a Catalunya. La quota de pantalla de 8TV ha augmentat fins al 3,6%, dues dècimes més que l'any anterior.

El cinema en català ha passat de tenir un 4,4% d'espectadors el 2012 a un 3% el 2013. Tanmateix, s'han editat 8.747 llibres en català, un 26,2% del total. Aquesta xifra s'ha mantingut més o menys estable en els darrers anys, a diferència del castellà, que ha perdut quatre punts i mig.

La bona salut del català es reflecteix a la Xarxa. Els dominis .cat han augmentat fins als 86.865 el març de 2015, un 7,5% més que el 2014. El setembre de 2015, els diaris digitals en català van batre rècords d'audiència. Nació Digital en lidera el rànquing amb tres milions d'usuaris, el segueix l'Ara.cat amb 2,7 milions, Vilaweb amb 2,3 milions i El Punt Avui i elMón amb al voltant d'un milió de lectors.

1.5.5. Institucions

S'ha mantingut la confrontació entre els governs del PP –estatal, valencià, balear i aragonès– i la Generalitat de Catalunya pel que fa a matèria lingüística. L'àmbit de l'educació ha estat el principal punt de conflicte. Amb l'aplicació de la LOMCE, el govern espanyol ha ajudat les famílies que volien una educació del 25% d'hores en castellà i el govern català ha intentat recórrer les sentències del Tribunal Constitucional per tal de mantenir el model d'immersió lingüística.

En l'àmbit legislatiu, l'any 2014 el Govern espanyol ha promogut la Llei de consumidors i usuaris i el govern balear la Llei de comerç, que regulen qüestions com l'etiquetatge, els contractes a treballadors o la retolació dels comerços. Ambdues lleis no tenen en compte la protecció de la llengua catalana.

En diverses ocasions diputats al Congrés com Joan Tardà o Alfred Bosch han intentat parlar en català a la cambra, però han estat interpellats perquè parlessin en castellà o es retiressin. Una cosa semblant passa al Parlament europeu: no s'hi pot utilitzar el català perquè no és llengua oficial de la Unió Europea; i no n'és oficial perquè el Govern espanyol així ho ha volgut. Mentrestant, altres llengües europees amb menys parlants que el català sí que són oficials, com el danès.

Quant a la projecció exterior de la llengua, cal destacar l'adhesió de les Illes Balears a l'Institut Ramon Llull.²³ Ha estat habitual la sortida de les Illes amb els governs del PP i l'entrada amb els canvis de govern.

Fig. 21 Logotip de l'Institut Ramon Llull.²⁴

La Plataforma per la Llengua ha informat que el 56% de les principals empreses amb presència als Països Catalans no utilitzaven el català a les seves pàgines web. Tanmateix, ha aparegut una nova operadora telefònica catalana i en català: Parlem.

1.5.6. Conclusions

La situació sociolingüística del català no és ni de bon tros excel·lent. Els gràfics ens mostren que, tot i ser la llengua històrica dels Països Catalans, no n'és la més estesa. Aquesta és el castellà. A més, les polítiques centralistes de l'última legislatura del PP no han fet sinó reduir el marge d'acció de la Generalitat per a promoure i mantenir la llengua catalana. Tampoc no han ajudat els governs del PP de València, Balears ni Aragó. Al llarg dels anys s'ha pogut observar que l'Estat espanyol, així com el francès, no és un Estat que promogui les llengües minoritàries, ans el contrari. Sense un canvi destacable en el sistema polític, no es podrà garantir una bona salut del català.

Aquesta situació d'inferioritat del català respecte del castellà té diverses causes. El fet que Catalunya ha estat sotmesa al govern de Madrid durant segles ha limitat l'espai de maniobra de la Generalitat quant a polítiques lingüístiques. Encara més difícil va ser amb el franquisme, com s'ha explicat anteriorment. Al llarg de la

²³ L'Institut Ramon Llull és un organisme públic creat amb l'objectiu de promoure la llengua i cultura catalanes a l'exterior, en àmbits acadèmics i altres.

²⁴ <http://www.llull.cat/_img_logosllull/logo_irl_cat_color.jpg>

història, diverses vegades s'ha intentat eradicar el català,²⁵ bé amb Felip V o bé amb Franco, per citar només dos exemples.

Una altra causa són les migracions; el gran flux de gent que va emigrar a Catalunya entre 1950 i 1970 va fer que aquesta població no veiés necessari aprendre el català, no sent llengua oficial i sent suficient el castellà per relacionar-se amb qualsevol persona. Les migracions actuals són sobretot procedents del món àrab o d'Amèrica del Sud. En el segon cas, aquests nousvinguts ja sabien el castellà perquè també el parlaven en el país d'origen. Doncs, no han vist la necessitat d'aprendre una altra llengua. Els que provenen d'altres països es comuniquen preferentment en castellà perquè és la llengua més present al carrer i en les relacions socials, però això també depèn de l'entorn en què es moguin.

Malgrat aquest fet, algunes dades ens mostren l'augment de l'ús de la llengua catalana, com en certs mitjans de comunicació. De tota manera, el castellà segueix sent hegemònic en gairebé tots els mitjans.

A la normalització lingüística li queda molt de camí per recórrer. Amb tot, no s'ha de desestimar la feina feta i no només seguir en la línia actual sinó millorar-la. En un futur s'ha de fer que la llengua catalana esdevingui una llengua de cohesió social i model de convivència.

1.5.7. La globalització

La globalització és un fenomen que no es pot obviar en el món interconnectat en què vivim. Aquest fenomen, lluny d'enriquir culturalment els països, produeix una occidentalització (o americanització) dels països i, conseqüentment, una homogeneïtzació de la cultura i costums d'aquests, aplicant el model consumista americà. Cada vegada és més usual de celebrar Sant Valentí o el "Black Friday". Per tant, les cultures, inclosa la nostra, cada vegada s'apropen més a una de dominant.

²⁵ Cronologia de la repressió del català
<https://ca.wikipedia.org/wiki/Cronologia_de_la_repressi%C3%B3_del_catal%C3%A0>

El model consumista allunya les persones de la seva naturalesa, creant-los necessitats artificials i, mentrestant, l'individualisme cada vegada es fa més vistent en la nostra societat. Les noves tecnologies no fan sinó augmentar aquest problema, aïllant les persones entre elles.

Durant segles, la nostra cultura s'ha caracteritzat per desenvolupar-se al carrer, mostrant així una gran vivor. Aquest fet promovia el contacte entre les diverses generacions. És així com s'ha transmès tota la cultura popular i els refranys, signes d'aquesta vitalitat.

Malauradament, aquest nou model que s'està imposant topa de ple amb la cultura que hi havia. Per tant, amb la desaparició gradual d'aquests antics patrons també es perd la transmissió de la cultura que ha caracteritzat el nostre territori durant tants anys. La llengua, com a part intrínseca de la nostra cultura, ha patit de la mateixa manera els efectes de la globalització.

2. El català avui i demà. *Estudi sobre l'empobriment lèxic*

2.1. El plantejament

Primer de tot, vull agrair l'ajuda desinteressada de totes les persones que han donat una part del seu temps perquè aquest treball pugui ser realitzat, tant en la recollida de mots com en les enquestes via internet.

Tal com s'ha pogut observar anteriorment, la situació del català avui dia no és gaire bona. El fet de ser durant molts anys una llengua de segona ha afectat negativament la seva salut. Però, gaire? En aquest treball m'he proposat descobrir una mica com de nefast és l'estat de la llengua. Com que aquesta qüestió és molt àmplia i vaga, l'he limitada a l'àmbit del lèxic i a la zona de l'Alt Empordà. L'objectiu del treball ha estat recollir una sèrie de mots en desús i posteriorment demanar-ne el significat a uns informants amb uns requisits.

Parteixo de les dades del *VIII Informe sobre la situació de la llengua catalana* (2014), amb un balanç força negatiu. Tal com s'ha esmentat abans, només un 32,6% de la població parla el català amb la seva mare –unes 260.000 persones. M'he centrat en aquestes persones. Podria haver-me centrat en tot el conjunt de parlants del català, però d'aquesta manera no hauria pogut estudiar l'aspecte de la llengua que pretenia.

L'objectiu del treball ha estat observar de prop el canvi lingüístic en el temps. És a dir, si la transmissió de determinats mots es trenca entre una generació i una altra. Cal dir que aquest estudi, a causa del temps i dels mitjans limitats de què dispo, l'he restringit a l'àrea de l'Alt Empordà i a un nombre relativament petit d'informants. Per tant, els mots recollits tenen, en alguns casos, un marcat caràcter dialectal.

He volgut provar una part que considero força intrínseca de la llengua: aquelles paraules que caracteritzen la nostra llengua perquè són úniques i poden no tenir cap mena de relació amb cap llengua veïna a simple vista. Em refereixo a paraules com rumiar, greixando, reguitzell, recar, escotorit, pispar... A més, la majoria d'aquestes paraules formen part de la llengua comuna, col·loquial, no específiques de cap

àmbit i podrien perfectament utilitzar-se actualment, però estan en procés de desaparició.

També podria haver estudiat què passa amb les paraules recentment introduïdes a la llengua, com els manlleus, els neologismes, els anglicismes, etc. Una altra vegada, analitzar aquestes paraules, a més, hauria estat una tasca excessivament complicada i laboriosa. D'altra banda, segons el meu parer, no és el mateix perdre una paraula que faci referència a un aspecte informàtic que una que faci referència a un acte quotidià. No vull dir que totes aquestes paraules noves siguin inútils, ans el contrari. Sí que em qüestiono si, d'aquí a cent anys, la gent seguirà *whatsappejant*. No em qüestiono de la mateixa manera si la gent seguirà rondinant.

Finalment, amb la llista de mots recollits, he realitzat unes enquestes a una sèrie d'informants de dues franges d'edat per comprovar si el coneixement i ús d'aquests mots era diferent entre uns i altres, entre els joves i els grans.

2.2. Procés i metodologia de treball

2.2.1. La recollida de paraules

He realitzat la recollida de paraules en desús o en perill de desaparició a través de diversos mitjans: entrevistes a gent gran, qüestionaris en línia, xarxes socials... Les paraules són de camps semàntics molt diferents: de pagès, accions quotidianes, elements de casa, adjectius de persones, etc. N'hi ha força de dialectals. Però, a l'hora de fer la tria he prioritzat les paraules del lèxic comú, no específiques i més aviat col·loquials, perquè és en l'àmbit col·loquial on s'observa un major empobriment i una major castellanització de la llengua.

Vaig iniciar la recollida de paraules en desús enviant un qüestionari a través del correu i d'altres plataformes digitals. Força persones van respondre el qüestionari i d'aquí va sortir-ne un corpus significatiu. Amb tot, no n'hi havia prou i vaig realitzar entrevistes amb gent d'una certa edat.

La primera entrevista va ser l'1 d'abril del 2015 a casa de la meua àvia de Capmany. Va ser una tarda en la qual la meua àvia i les seves amigues –totes elles²⁶ i els seus pares catalanoparlants, i nascudes i residents a Capmany–, després que jo els plantejés la qüestió i els demanés que recordessin paraules que abans es deien i ara no, van anar dient tot un seguit de paraules que els venien al cap i jo les vaig anotar. Fins fa ben poc, Capmany era un poble relativament aïllat al nord de l'Alt Empordà, almenys respecte de Figueres. Algunes de les paraules recollides són localismes i, fins i tot, gal·licismes, a causa de la proximitat amb la frontera.

Fig. 22 Primera reunió a Capmany. Font: Pròpia

El tres de juny vaig fer la segona reunió a la seu d'Òmnium Cultural Alt Empordà. Va ser una entrevista col·lectiva, gràcies a una crida que la meua tutora i jo vam fer a través del correu i al Casal de la Gent Gran de Figueres, principalment. Com en la primera entrevista col·lectiva, en aquesta els informants també tenien ambdós progenitors catalanoparlants. En aquesta hi havia gent de 51, 55, 60, 61, 68, 70, 73, 74, 77 i 79 anys i, a diferència de la primera reunió, nascuda a diferents punts del territori: Figueres, Girona, Barcelona, Madremanya (Gironès), Agullana, Navata i

²⁶ Totes elles tenen pares catalanoparlants, excepte la Vicenta, filla d'emigrants del sud d'Espanya. Va voler venir a la reunió sí o sí, ja que volia veure'm. Tot i no parlar català, reconeixia que les paraules que les altres dones comentaven ja no se sentien tant avui dia.

Espolla; i amb residència actual a: Figueres, Girona, Quart, Terrades i Navata. Per tant, les paraules ja no van ser tan locals d'un sol poble ni tan centrades només en l'àmbit més rural. Van assistir-hi jubilats del Casal de la Gent Gran, que em van explicar la seva experiència en la compilació també de paraules en desús, i em van regalar un exemplar.

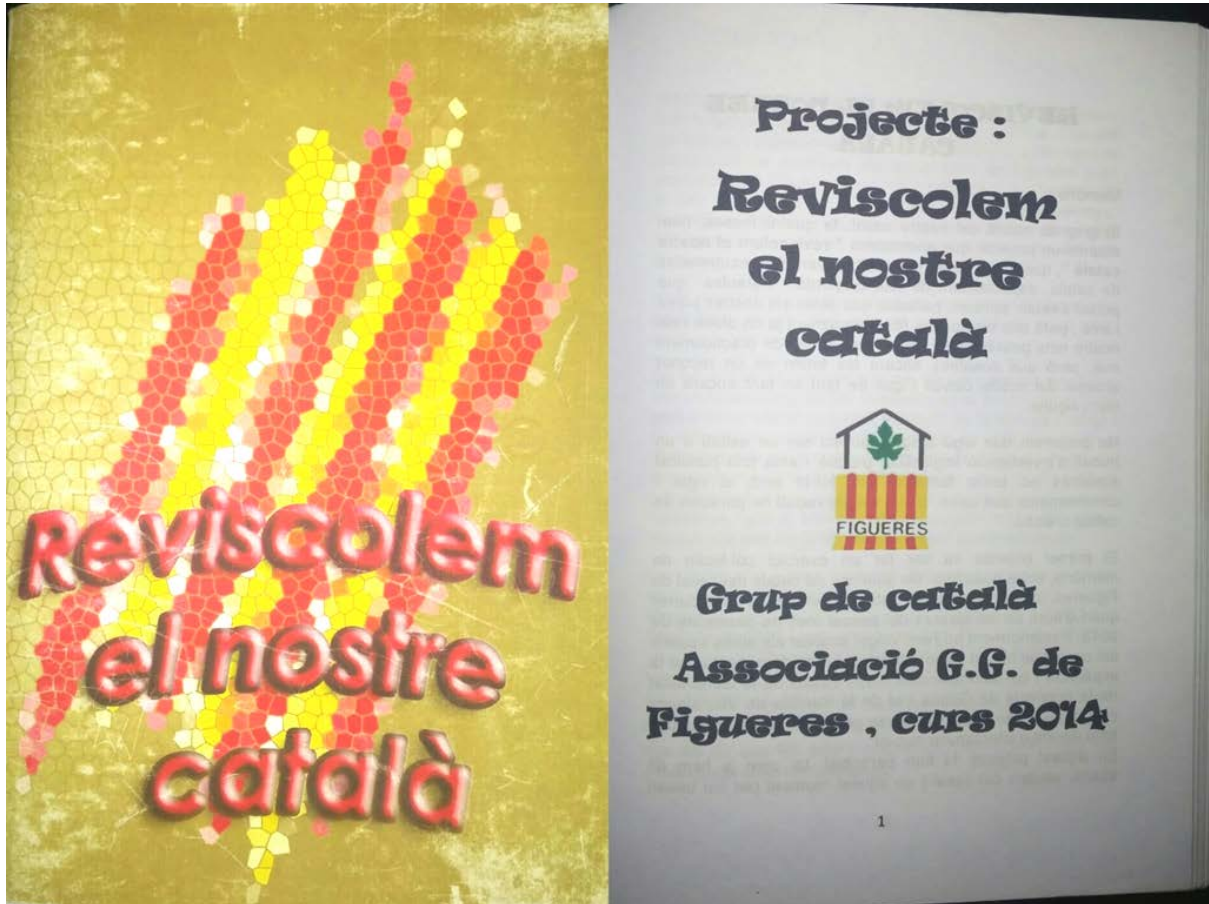

Fig. 23 Recull de paraules en desús realitzat pel Casal de la Gent Gran de Figueres el 2014. Font: Pròpia

El 15 de febrer de 2015, vaig obrir un compte a Twitter anomenat *Salvem els mots*. Va ser una iniciativa per tal de recollir mots en desús per a l'enquesta, així com estimular el diàleg entre aficionats a la llengua i compartir paraules que cada cop se senten menys. Valoro molt positivament l'experiència, ja que, malgrat les dades del *VIII Informe sobre la llengua catalana (2014)* o el baix nombre d'estudiants de Filologia catalana, encara hi ha un nombre força important de gent interessada en la llengua. Durant aquest gairebé any de vida del compte, més de 1.200 persones han seguit *Salvem els mots*, una xifra gens menyspreable al meu parer. Gràcies al Twitter, he pogut obtenir una tirallonga de paraules que probablement no hauria

recollit amb les entrevistes col·lectives. Amb tot, el localisme d'algunes paraules m'ha condicionat que no he pogut utilitzar-les, a causa del seu ús reduït en una zona geogràfica.

Fig. 24 Captura de pantalla del perfil de Twitter de Salvem els mots. Font: Pròpia

2.2.2. La selecció dels enquestats

Primer de tot, he d'emfasitzar que les paraules recollides no són paraules que la gent jove digui normalment, sinó que les considero que estan en desús. Per tant, no se solen sentir pel carrer. Com més endavant observarem, la gent gran les segueix utilitzant, generalment, però el jovent, ja no. La transmissió d'aquestes paraules, si no és al carrer, ha de ser en un àmbit més privat i familiar. És per això que els enquestats que he escollit tenen el català com a llengua materna.

En segon lloc, he reduït el territori dels enquestats a l'Alt Empordà, majoritàriament, i a les comarques gironines. Era evident que, en la recollida de mots, fàcilment podien aparèixer-hi mots dialectals o només amb un cert ús a la zona de l'Empordà. Si hagués preguntat aquestes paraules a gent de Barcelona o València que tingués el català igualment com a llengua materna, hauria pogut ser que no les coneguessin, no per un desconeixement del català sinó perquè aquestes paraules no s'utilitzen en aquell territori.

Finalment, a l'hora de fer les enquestes les he dividides en dues franges d'edat: una de 15 a 25 anys i una de 60 a 70 anys. Seleccionar els enquestats a l'atzar sense fer aquesta divisió en franges d'edat no m'hauria permès assolir els objectius de la recerca. Calia estudiar l'evolució d'aquest coneixement, veure quina és la tendència. Per tant, he triat aquestes dues franges d'edat per diversos motius. En primer lloc, com que volia estudiar-ne l'evolució intergeneracional, he deixat un marge d'anys equivalent a dues generacions entre les dues franges –uns 50 anys, aproximadament. És a dir, *grosso modo* he triat avis i néts. La franja jove està formada per nois i noies de 15 a 25 anys ja que així els joves han acabat l'educació secundària obligatòria i, per tant, se suposa que tenen més bagatge lèxic.

Per a l'enquesta, he estudiat una mostra de vuitanta persones, quaranta de la franja de quinze anys a vint-i-cinc i quaranta de la franja de seixanta anys a setanta. Constava de cinquanta paraules, de les quals havien de dir si coneixien la paraula i la utilitzaven, si la coneixien però no la utilitzaven, si els sonava o si no la coneixien. També, hi demanava una sèrie de dades bàsiques per tal d'assegurar-me que els informants eren adequats (on heu nascut, on viviu, quants avis catalanoparlants teniu, etc.). Va ser realitzada entre els mesos d'agost i novembre del 2015, a través d'un formulari de Google.

The image displays three sequential screenshots of a Google Forms questionnaire titled "Qüestionari d'ús de mots".

- First Screenshot:** Shows the title "Qüestionari d'ús de mots" and instructions: "Responen a les preguntes amb la màxima precisió. En cas de saber el significat de la paraula, escriviu-lo en el quadre de text sense consultar al diccionari. Aquest qüestionari és per a persones d'entre 15 i 25 anys. Temps aprox. 15 minuts". It includes a "Continua »" button and a progress bar showing "1% completat".
- Second Screenshot:** Shows a question "Arrodir-se" with a red asterisk indicating it is necessary. Below are four radio button options: "Sé què vol dir i la utilitzo", "Sé què vol dir però no la utilitzo", "Em sona", and "No la conec". A text box is provided for the answer, with a note: "En cas de conèixer-ne el significat, expliqueu-lo amb les vostres paraules, sense consultar al diccionari."
- Third Screenshot:** Shows the "Informació de l'enquestat" section, also marked as necessary. It includes questions: "On heu nascut?", "On viviu?", "Quina edat teniu?", "Els vostres pares són catalanoparlants?", and "Quants dels vostres avis van néixer a Catalunya?". Each question has a corresponding dropdown menu or text input field.

Fig. 25 Captures de pantalla del qüestionari de Google emprat per realitzar les enquestes. Font: Pròpia

2.2.3. La selecció dels mots

Un cop acabada la recollida de paraules, vaig fer-ne la selecció per a l'enquesta. Entre més de dues-centes paraules,²⁷ en vaig triar cinquanta. De bon principi ja vaig descartar alguns mots: vaig intentar reduir al màxim els dialectalismes i localismes o les paraules que actualment estan “descatalogades”, referides a professions del passat, per exemple.

Les paraules triades són: arrodre-se, badar, barroer, basarda, botzinar, cossi, dèria, embafar, empatollar-se, escarnir, escotorit, esma, estintolar-se, esgargamellar-se, estuba, galifardeu, gam, ganàpia, gosar, greixando, guar, llepafils, llufar-se, manllevar, menargues, menester, moixaina, murga, murri, pairar, pallús, pesquis, pisolabis, pispar, platxèria, rebregar, recar, reguitzell, rotija, rumiar, servir, suara, tiberi, tòfol, torbar-se, trapassar, tupí, xalar, xerricar i xinar.

La selecció va ser per intuïció, és a dir, no hi ha cap mètode per saber quines paraules estan en desús i quines no. Per saber-ho, caldria una enquesta de centenars de persones i moltes paraules. Evidentment, no està a l'abast d'un treball com aquest. Per tant, vaig intentar triar aquelles paraules que em semblaven en desús o en procés de desaparició. No anava gaire errat i els resultats ho demostren.

2.3. Anàlisi de dades i resultats

La hipòtesi d'aquesta recerca era que s'observaria una diferència important entre el grau de coneixement i d'ús d'aquestes paraules entre una franja i l'altra.

He classificat les dades per franges i segons l'opció que els informants havien marcat (La conec i la utilitzo / La conec però no la utilitzo / Em sona / No la conec). En els dos primers casos, demanava que me'n diguessin el significat amb les seves paraules. Evidentment, aquelles definicions que no eren correctes les he comptades com a errònies i, per tant, han sumat en l'opció “no la conec”. D'aquesta manera, he obtingut uns resultats força diferents entre les dues franges.

²⁷ Totes les paraules estan recollides en l'annex 1, amb les seves definicions del Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans 2 (DIEC2) i el Diccionari Català-Valencià-Balear (DCBV). A cada paraula, hi apareix una sola entrada, la de la definició que l'informant va donar. Les paraules recollides en els annexos són considerades en desús pels informants. El criteri sobre si una paraula està caient en desús ha estat dictat per la intuïció dels informants.

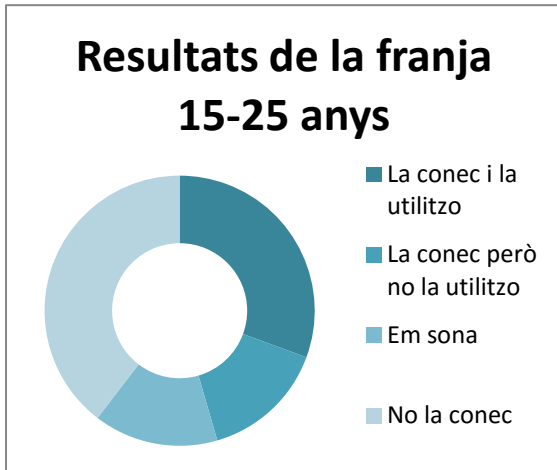

Fig. 26 Resultats de les enquestes de la franja jove en conjunt. Font: Pròpia

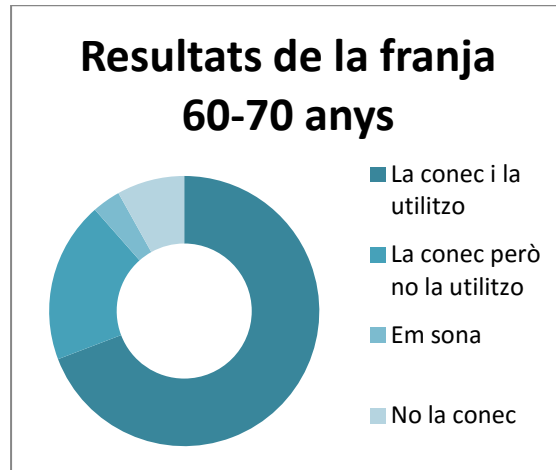

Fig. 27 Resultats de les enquestes de la franja gran en conjunt. Font: Pròpia

Així ha estat; segons com s'interpretin les dades, la franja d'edat major duplica i triplica l'altra. Aquesta recerca ha estat realitzada per un alumne de batxillerat, no per un expert en estadística ni un sociolingüista. Les tècniques de selecció d'una mostra representativa de la població no són al nostre abast. Per tant, tot i que les dades són molt versemblants, no poden donar-se per concloents. D'altra banda, els informants només representen aquella població amb pares i mares i almenys tres avis catalanoparlants.

2.3.1. Resultats de la franja 15-25 anys

Els resultats d'aquesta franja eren, malauradament, previsibles. La coneixença de les paraules en el conjunt dels joves és d'un 45,5%, vers un 54,5% de no coneixença. Les paraules amb més percentatge de coneixença són badar, barroer, ganàpia, gosar, llepafils, pallús, pisolabis, pispar, rumiar i tiberi, amb un 75% o més. Contràriament, les paraules amb un 25% de coneixença o menys són arrodirse, embafar, escotorit, esgargamellar-se, gam, guar, menargues, pairar, pesquis, platxèria, rotija, servir, suara, tòfol, trapassar i xinar.

Si ens fixem no en la coneixença sinó en l'ús de les paraules, com és obvi, els resultats empitjoren. L'ús de les paraules en conjunt és d'un 30,6%, vers un 69,4% de no ús. Les paraules de la llista més utilitzades pels joves són badar, gosar, pispar

i rumiar; les úniques amb un 75% o més. D'altra banda, les paraules menys utilitzades són arrodre-se, botzinar, embafar, escotorit, esma, esgargamellar-se, estintolar-se, estuba, galifardeu, gam, greixando, guar, manllevar, menargues, moixaina, pairar, pesquis, platxèria, rotija, servir, suara, tòfol, trapassar, xalar, xerricar i xinar; amb un 25% o menys d'ús. Cap jove utilitza guar, pairar, platxèria, suara ni tòfol.

En tots aquells mots amb un alt percentatge d'ús, els resultats no varien gaire en afegir-hi les dades dels joves que les coneixen però no les utilitzen. En canvi, hi ha altres paraules en què el nombre de persones que les coneixen però no les utilitzen és major que el nombre de persones que les utilitzen. És el cas d'arrodre-se, botzinar, esma, esgargamellar-se, galifardeu, manllevar, menargues, rotija, suara, tòfol i xalar.

	Coneixença	No coneixença	Ús	No ús
Badar	95%	5%	85%	15%
Dèria	70%	30%	42,5%	57,5%
Arrodre-se	20%	80%	7,5%	92,5%

Fig. 28 Exemples de percentatges de coneixença i ús de la franja jove. Font: Pròpia

2.3.2. Resultats de la franja 60-70 anys

El contrast entre les dades obtingudes en aquesta franja i l'anterior és gegantí. La coneixença de les paraules és d'un 88,5% davant d'un 11,5%. Aquí, les paraules amb una coneixença del 75% o inferior són arrodre-se, gam, guar, llufar-se, pairar, platxèria, tòfol i xinar. La paraula amb un 25% de coneixença és pairar, el percentatge més baix.

Si l'ús de la franja jove era d'un 30,6%, el de la franja més gran és d'un 69,2%. Les paraules que utilitzen menys del 75% dels parlants són arrodre-se, botzinar, escotorit, esgargamellar-se, estuba, galifardeu, gam, greixando, guar, llufar-se, manllevar, menargues, moixaina, pairar, pallús, pesquis, platxèria, servir, suara, tòfol, trapassar, tupí, xerricar i xinar. Només pairar i xinar tenen menys d'un 25% d'ús.

	Coneixença	No coneixença	Ús	No ús
Badar	97,5%	2,5%	95%	5%
Dèria	100%	0%	95%	5%
Arrodir-se	70%	30%	42,5%	57,5%

Fig. 29 Exemples de percentatges de coneixença i ús de la franja gran. Font: Pròpia

2.3.3. Classificació de les paraules segons ús i coneixença

Tal com hem vist, hi ha algunes paraules amb alts percentatges d'ús en ambdues franges, algunes només amb alts percentatges en la franja adulta i algunes altres que pràcticament no utilitza ningú. Pel que fa a la coneixença, es pot establir el mateix patró: paraules amb alts percentatges de coneixença en ambdues franges, paraules amb alts índexs només en la franja més gran i paraules que no coneix pràcticament ningú.

Les paraules que utilitza la major part dels enquestats són badar, barroer, gosar, llepafils, pisolabis, pispar, rumiar i tiberi. Coincideix que són les paraules que els joves utilitzen més. La franja gran no és representativa, ja que utilitza aquestes mateixes paraules i més amb uns percentatges més alts.

En les taules següents, hi apareixen totes les paraules de les enquestes dividides segons si només són conegudes/utilitzades per la franja gran, per ambdues franges o per cap. He considerat coneguda/utilitzada una paraula si la seva coneixença/ús és superior al 50% i poc coneguda/utilitzada si és inferior.

Classificació de les paraules segons la coneixença		
<p>Conegudes pels grans però poc pels joves²⁸</p> <ul style="list-style-type: none"> • arrodir-se • basarda • botzinar • embafar • escotorit • esma • esgargamellar-se • estintolar-se • estuba • gam • greixando • guar • manllevar • menargues • moixaina • pesquis • platxèria • recar • rotija • servir • suara • tòfol • trapassar • xalar • xerricar • xinar 	<p>Conegudes per joves i grans²⁹</p> <ul style="list-style-type: none"> • badar • barroer • cossi • dèria • empatollar-se • escarnir • galifardeu • ganàpia • gosar • llepafils • llufar-se • menester • murga • murri • pallús • pisolabis • pispar • platxèria • rebregar • reguitzell • rumiar • tiberi • torbar-se • tupí 	<p>Poc conegudes per joves i grans³⁰</p> <ul style="list-style-type: none"> • pairar

Fig. 30 Classificació de les paraules enquestades segons la coneixença (superior o inferior al 50%) de les franges.

²⁸ La coneixença d'aquestes paraules és superior al 50% a la franja gran i inferior a la franja jove.

²⁹ La coneixença d'aquestes paraules és igual superior al 50% a ambdues franges.

³⁰ La coneixença d'aquestes paraules és inferior al 50% a ambdues franges.

Classificació de les paraules segons l'ús		
Utilitzades pels grans però poc pels joves³¹ <ul style="list-style-type: none">• basarda• botzinar• cossi• dèria• embafar• escotorit• esma• esgargamellar-se• estintolar-se• estuba• galifardeu• ganàpia• greixando• guar• manllevar• menargues• menester• moixaina• murga• murri• pallús• pesquis• recar• reguitzell• rotija• servir• torbar-se• trapassar• xalar• xerricar	Utilitzades per joves i grans³² <ul style="list-style-type: none">• badar• barroer• empatollar-se• escarnir• gosar• llepafils• pisolabis• pispar• platxèria• rebregar• rumiar• tiberi• tupí	Poc utilitzades per joves i grans³³ <ul style="list-style-type: none">• arrodir-se• gam• llufar-se• pairar• platxèria• suara• tòfol• xinar

³¹ L'ús d'aquestes paraules és superior al 50% a la franja gran i inferior a la franja jove.

³² L'ús d'aquestes paraules és igual superior al 50% a ambdues franges.

³³ L'ús d'aquestes paraules és inferior al 50% a ambdues franges.

2.4. Conclusions de les enquestes

Les enquestes han confirmat els resultats que ja s'intuïen a bell ull. Mostren un clar retrocés pel que fa a la coneixença i l'ús de les paraules enquestades entre la franja gran i la jove, és a dir, existeix un desús de paraules a mesura que vénen noves generacions.

Si observem les dues últimes taules de la classificació dels mots, ens adonarem que hi ha un seguit de paraules que ambdues franges coneixen però només la franja gran les utilitza. Caldria plantejar-se quins són els factors que han provocat aquest desús però la complexitat de la qüestió fa que aquest treball no pugui resoldre-ho.

Pel que fa a les paraules poc utilitzades per ambdues franges, és lògic pensar que, si els joves no les utilitzen, és perquè els grans tampoc ho fan. Per tant, la transmissió intergeneracional s'interromp. Per què els grans ja no les diuen és complicat de saber exactament. Es podria entendre que la mentalitat de la gent gran portés a evitar dir la paraula "xinar", entesa a la zona de l'Alt Empordà com a "fer l'acte sexual". Amb tot, això no són més que suposicions.

2.5. L'opinió d'experts

Hom podria dir que les conclusions d'aquest treball estan mancades de rigor científic o de prou coneixements per part meva, a causa de la meva edat i experiència. Per això he volgut demanar l'opinió de lingüistes de renom i contrastar-la amb les conclusions d'aquest treball. Les entrevistes, incloses en els annexos, consten de tres preguntes: 1) Quina valoració feu de la situació actual del català? Quin és el seu principal problema en l'actualitat? 2) Creieu que les polítiques que s'han dut a terme fins ara han estat adequades? Han estat limitades per algun factor? Si poguéssiu, quins canvis faríeu a nivell legislatiu per tal de millorar la llengua? 3) Teniu una visió optimista o pessimista quant al futur del català? Xavier Luna, José Enrique Gargallo, Màrius Serra i Joan Veny han respost a l'entrevista.

Pel que fa a la primera qüestió, tots quatre lingüistes estan d'acord que les fronteres dins del domini lingüístic del català condicionen la seva situació. José Enrique Gargallo creu que la millor situació és la del Principat, tot i així la seva vitalitat i qualitat es ressenten de la coexistència amb l'espanyol. Xavier Luna destaca el fet

que el català no sigui la llengua normal en el seu domini lingüístic històric i cita algun exemple, com l'ús del castellà als jutjats. Màrius Serra planteja tres reptes: fer que el català sigui utilitzat pels parlants d'altres llengües, no perdre pistonada en l'era digital davant de l'anglès i l'espanyol i acordar un registre col·loquial menys influït per tot allò espanyol. Joan Veny valora positivament l'evolució de la situació del català però negativament si compara la situació actual a la d'una llengua normal.

Si ens fixem en les polítiques lingüístiques que s'han dut a terme fins avui, tots arriben a la conclusió que cal canviar i millorar la legislació. Gargallo advoca per un canvi a la Constitució que permeti actuacions més resoltes a favor de la llengua i torna a distingir entre territoris, situant Catalunya en la millor posició. Luna i Veny consideren que la legislació actual no situa el català en les mateixes condicions que el castellà i, juntament amb Serra, qüestionen l'eficàcia de les lleis aplicades o la immersió lingüística. Veny propugna un canvi legislatiu que declari el català llengua preferent a les escoles i a l'administració i Serra, una llei que obligui a aplicar un mínim de quota d'emissions en català per a totes les llicències de televisió.

Quant a la visió per al futur, les opinions divergeixen. Gargallo es mostra positiu de cara al futur i manté l'esperança que es mantindran polítiques lingüístiques favorables, tot i que admet que el castellà actuarà notòriament sobre la qualitat de la llengua. Luna es mostra optimista pel que fa a la situació del català en un futur sempre que les polítiques que s'apliquin hi vagin a favor i sigui dins d'un Estat propi. Serra té una visió optimista de la llengua en el futur, així com de la vida en general. Veny, observant alguns partits de les eleccions generals, no es mostra excessivament optimista, però manté l'esperança de tornar a lluitar.

La mala salut del català és un problema del qual la majoria de lingüistes i filòlegs són conscients. També, la majoria d'ells consideren que calen noves polítiques de promoció i protecció de la llengua. D'altra manera, serà molt difícil d'evitar que la situació del català sigui relativament positiva en un futur.

Conclusions

L'objectiu principal de la recerca era observar l'evolució intergeneracional de la coneixença i l'ús de certes paraules que, a primer cop d'ull, s'intuïa que estaven caient en desús. Així ha estat. La major part de les paraules enquestades han mostrat un decreixement en la coneixença i l'ús de la franja gran a la jove. A partir d'aquest fet, n'he extret una suposició més o menys vertadera: aquest procés de desús de certs mots és molt probable que porti a la desaparició d'aquestes paraules a la llengua parlada i, conseqüentment, un empobriment –lèxic– de la llengua col·loquial.

Una llengua que es modula al pas del temps i que adopta o enterra paraules segons la necessitat és una cosa ben normal. Tal com deia Horaci, l'ús és l'arbitre del parlar. Però, cal plantejar-se si és permisible que mots que encara podrien ser ben vius, ja que la nostra llengua no té cap altra manera d'anomenar allò a què es refereixen, estiguin caient en desús. També hi ha mots amb diversos sinònims que s'estan perdent, però no per això són menys importants, ans al contrari, ja que aquests aporten riquesa a la llengua.

Hom podria titllar aquest treball de conservador o immobiliista. Jo responc, ben al contrari, que acceptar la desaparició d'una paraula que ja no és útil és d'allò més sensat. Pel que fa a l'introducció de nous mots, cal ser curós. Des que el català ha estat una llengua subordinada al castellà, l'adopció de noves paraules s'ha vist influenciada per la llengua veïna. Així, el català no ha pogut créixer com a llengua independent. Per aquest motiu, i no en va, he criticat l'evolució del lèxic català, més que més quan el registre col·loquial jove pràcticament és inexistent i només una còpia del castellà.

Partia pràcticament de zero, no em consten referències de cap treball d'aquest tipus i que englobi diverses disciplines (història, sociolingüística, estadística, etc.) per tal d'estudiar el fenomen de l'empobriment de la llengua. Estic satisfet d'on he arribat: he complert l'objectiu inicial d'afirmar científicament la davallada de riquesa de la llengua. D'altra banda, m'hauria agradat estudiar i descobrir el per què de

l'empobriment de la llengua, per què els joves ja no utilitzen aquestes paraules que la gent gran encara utilitza, per bé que encara podrien utilitzar-se perfectament.

Si bé no he pogut descobrir les causes exactes d'aquest desús, sí que he observat factors que poden haver influït, i que segurament ho han fet, en la mala salut del català. Històricament, el contacte amb Espanya i el castellà ha condicionat la cultura i la llengua catalanes. Per tant, podríem dir que, si no hagués estat així, molt probablement tindríem un català no tan semblant al d'ara i més diferenciat del castellà. Institucionalment, al llarg dels anys s'han posat una sèrie de traves a l'ús, normativització i normalització del català. Territorialment, la fragmentació, en bona part intencionada, dels Països Catalans ha provocat la pèrdua d'unitat lingüística d'aquests i, per tant, un allunyament entre els diversos dialectes, que ha debilitat la llengua. Demogràficament, les migracions que han arribat a Catalunya han condicionat molt la llengua i han fet augmentar l'ús social del castellà. Tots aquests factors i altres han condicionat una no gaire bona salut del català.

Així, doncs, reprenc la hipòtesi inicial i la reafirmo. Les noves generacions estan deixant d'utilitzar paraules que feia anys que s'utilitzaven. Això no seria tan dolent si no fos perquè, en substitució d'aquestes paraules de la nostra pròpia llengua, n'agafen del castellà, la llengua dominant. A l'entrevista realitzada a Màrius Serra, fins i tot ell feia referència a un dels reptes als quals el català s'enfrontava actualment: "aconseguir consensuar un registre col·loquial que no estigui tan exposat com ara a les vel·leïtats i a les modes de l'ecosistema mediaticocultural espanyol". A partir d'aquí, cal seguir amb les polítiques lingüístiques i aconseguir que el català, finalment, esdevingui la llengua normal del seu propi territori històric, intentant no perdre la seva essència ni riquesa, ni convertir-se en una simple còpia del castellà.

Valoro molt positivament els resultats d'aquest treball. Deixant de banda l'àmbit acadèmic, ha estat una experiència que m'ha enriquit molt com a persona. He elaborat una opinió pròpia sobre l'estat de la llengua i un model propi de llengua a l'hora d'escriure i parlar. A més, he pogut conèixer excel·lents lingüistes i he descobert una de les meves grans passions, la llengua.

Fonts d'informació

Bibliografia

- *Sàpiens: mil anys de català. La història d'una llengua irreductible*. Sàpiens Publicacions. (2015), núm. 160. Barcelona: Sàpiens Publicacions, 2002- .
- BASTARDAS, Joan. *Diàlegs sobre la meravellosa història dels nostres mots*. Barcelona: Edicions 62, 1996.
- BIBILONI, Gabriel. *Llengua estàndard i variació lingüística. 3a edició*. València: Tres i Quatre, 2007.
- BLADÉ, Artur. *Pompeu Fabra, biografia essencial*. Barcelona: Pòrtic, 1992.
- GOMÀ, Enric. *Canvi d'agulles. Per un català més ric, àgil i senzill*. Barcelona: RBA, 2015.
- HORACI, Q; RIBER, Llorenç (trad.). *Ars poetica/Art poètica, dins Sàtires i epístoles*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1927.
- MACIÀ, J. MUÑOZ, A. M. RIPOLL, J. M. *Petjada 1*. Barcelona: Editorial Teide, 2013.
- MORAN, Josep. *Diccionari etimològic manual*. Barcelona: Edicions 62, 1999.
- SABATER, Ernest. *Diccionari ideològic*. Barcelona: Barcanova, 1990.
- SOLÀ, Joan. *Plantem cara. Defensa de la terra, defensa de la llengua*. Barcelona: La Magrana, 2009.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Bibliografia. Criteris de presentació en els treballs terminològics*. Barcelona: Eumo Editorial, 2009.
- VENY, Joan. *Els parlars catalans (Síntesi de dialectologia). 13a edició*. Mallorca: Editorial Moll, 2002.
- – *Mots d'ahir i mots d'avui*. Barcelona: Empúries, 1991.
- VIDAL, Pau. *Catanyol.es. El catanyol es cura*. Barcelona: Barcanova, 2012.
- – *En perill d'extinció. 100 paraules per salvar*. Barcelona: Editorial Empúries, 2005.
- VINYOLES, Joan J. *Vocabulari de l'argot de la delinqüència*. Barcelona: Editorial Millà, 1978.

Webgrafia

- PRADILLA, Miquel Àngel; SOROLLA, Natxo, PONS, Eva; et al. *VIII Informe sobre la situació de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Òmnium Cultural i Plataforma per la llengua, 2014. <<http://www.observatoridelallengua.cat/publicacions/informe>> [Consulta: 25 desembre 2015].
- *Campanya lingüística de L'avenç* [en línia]. Barcelona: Enciclopèdia catalana. <<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0222533.xml>> [Consulta: 1 octubre 2015].
- *Del llatí a les llengües romàniques* [en línia]. Barcelona: Universitat de Barcelona. <http://www.ub.edu/contrataedium/ordit/cultura_escrita/llati/iframes/del_llati.htm> [Consulta: 16 setembre 2015].
- *Diccionari Català-Valencià-Balear (DCVB)* [en línia]. Editorial Moll. Institut d'Estudis Catalans. <dcbv.iecat.net>
- *Diccionari de la llengua catalana (2a ed.)* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <dlc.iec.cat>
- FERRER, Mariona; SOLÉ, Albert. *El 25% de castellà a l'escola s'estén* [en línia]. Barcelona: Diari Ara, 2013. <http://www.ara.cat/societat/castella-lescola-seste_0_1356464414.html> [Consulta: 27 octubre 2015].
- *[El cas garolera, recull d'articles]*. Barcelona: Núvol, 2014. <<http://www.nuvol.com/esdeveniment/cas-garolera/>> [Consulta: 24 novembre 2015].
- A.P.N. *Els 'heavy' contra els 'light', una polèmica d'arrels decimonòniques* [en línia]. Barcelona: Diari Ara, 2015. <http://www.ara.cat/tema_del_dia/contralight-polemica-darrels-decimononiques_0_1337866293.html> [Consulta: 25 desembre 2015].

- *La llengua catalana a l'Estatut d'autonomia de Catalunya* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. <http://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_difusio/legislacio_i_drets_linguistics/la_llengua_catalana_al_nou_estatut/> [Consulta: 27 octubre 2015].
- *Llengua i història* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya, (actual., 6 maig 2010). <<http://www.gencat.cat/culturcat>> [Consulta: 16 setembre 2015].
- GIFREU, Josep. *Pompeu Fabra i la premsa en els processos d'ordenació normativa del català modern* [en línia]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2007. <<https://www.upf.edu/universitat/presentacio/pompeufabra/gifreu.html>> [Consulta: 1 octubre 2015].

Annexos

Annex A. Paraules recollides

ACULIVAR *v. tr.* Abrigar o escalfar amb la calor natural. (DCVB)

ACONSEGUIR *tr.* Haver ja nascut o no haver encara mort en l'època (d'un esdeveniment, en l'època en què vivia (una persona)). (DIEC2) //

ALÇAPREM *m.* Barra inflexible mòbil al voltant d'un punt de suport o fulcre, que serveix per a aixecar coses pesants. (DIEC2) // Barra de ferro o de fusta que serveix com a palanca per alçar coses feixugues. (DCVB)

ALTO *interj.* Expressió usada per a fer que hom es deturi en una marxa, correguda, etc., que hom interrompi un discurs, una tasca qualsevol, l'execució d'alguna cosa. (DIEC2) // Imperativa per fer aturar algú. (DCVB)

AMAGRIR-SE *v. intr. pron.* Esdevenir magre. (DIEC2) // *refl.* Tornar magre. (DCVB)

ANDRÒMINA *f.* Moble, estri, etc., atrotinat, inútil. (DIEC2) // Cosa inútil o que fa nosa. (DCVB)

ANGÚNIA *f.* Malestar degut a una depressió de l'activitat del cor en què hom té la sensació que hagi d'esmortir-se. (DIEC2) // Opressió de l'esperit. (DCVB)

ÀNSIA *f.* Desig vehement. (DIEC2) // Desig impacient. (DCVB)

ANTIPARRES *f.* Ulleres. (Informant)

ANYOCAR-SE *v. intr. pron.* Algú, doblegar-se sota el pes d'una càrrega, dels anys, etc. (DIEC2) // Ajupir, agotzonar. (DCVB)

APARRACAR *v. tr.* Apedaçar (la roba). (DIEC2) // Adobar la roba rompuda, posant-hi parracs. (DCVB)

APEDAÇAR *v. tr.* Posar pedaços (a la roba). (DIEC2) // Adobar roba cosint-hi pedaços per tapar els esqueixos. (DCVB)

APOTECARI *m. i f.* Farmacèutic, farmacèutica. (DIEC2) // Professor de farmàcia que prepara i ven els medicaments. (DCVB)

ARRODIR-SE *v. tr.* Arrufar una cosa doblegant-la sobre ella mateixa. (DCVB)

ATALAIAR *v. tr.* Observar, tractar de descobrir, amb la mirada. (DIEC2) // Mirar amb atenció o amb insistència. (DCVB)

ATANSAR *v. tr.* Acostar, especialment fins a tocar, fins a establir contacte. (DIEC2) // Acostar. (DCVB)

ATÈNYER *v. tr.* Arribar caminant, corrent, etc., (a un lloc). (DIEC2) // Arribar (en general). (DCVB)

AVENIR-SE *v. intr. pron.* Acordar-se, entendre's bé, coincidir, en els gustos, les opinions, la manera de fer, etc. (DIEC2) // *tr.* Acordar, determinar una cosa acordadament algunes persones. (DCVB)

AVERAR *v. tr.* Fer més pròxim. (DIEC2) // Agafar una cosa que està alta o allunyada i per arribar a la qual es necessita allargar el braç o fer un esforç. (DCVB)

BADAR *v. intr.* Abstreure's, encantar-se, mirant alguna cosa. (DIEC2) // Estar distret, sense l'atenció fixa en allò en què caldria posar-la. (DCVB)

BADOC *adj. i m. i f.* Que bada. (DIEC2) // Persona que bada, mirant coses que li distreuen l'atenció. (DCVB)

BARRALLEVA *f.* Barra de ferro que va de dalt a baix d'un dels batents d'un balcó o finestra i duu una maneta articulada per tancar en fort. (DCVB)

BARROER *adj. i m. i f.* Que treballa malament, poc mirat en la feina. (DIEC2) // Que obra grosserament, sense la delicadesa que caldria. (DCVB)

BASARDA *f.* Sentiment de depressió que s'empara d'algú en presència de quelcom que el fa pensar en possibles perills contra els quals se sent indefens. (DIEC2) // Por intensa que pertorba l'esperit. (DCVB)

BASTIR *v. tr.* Construir, edificar. (DIEC2) // Construir de peces sobreposades i combinades. (DCVB)

BELLUGAR-SE *v. intr. pron.* Moure's desplaçant-se lleugerament, no estar quiet. (DIEC2) // *refl.* Moure's. (DCVB)

BELLUGUET *m.* Persona que es mou contínuament, que sempre va d'una banda a l'altra, que no sap estar quieta enlloc. (DIEC2) // Persona inquieta, que es mou molt. (DCVB)

BORDEGÀS *m. i f.* Noi, noia. (DIEC2) // Noi, xicot de devers 10 fins a 16 anys. (DCVB)

BOTZINAR *v. intr.* Rondinar. (DIEC2) // Murmurar, dir en veu fosca i en to de queixa o irritació. (DCVB)

BREGA *f.* Baralla, combat. (DIEC2) // Discòrdia manifestada violentament. (DCVB)

BROGIT *m.* Successió confusa de sorolls, remor que mou una multitud, un corrent d'aigua, els rompents de la mar, el vent en el fullatge. (DIEC2) // Successió confusa de sorolls. (DCVB)

BUSCALL *m.* Tros de llenya. (DIEC2) // Tros de soca o de branca gruixada, almenys de mig pam de gruix. (DCVB)

CAGARINES *f. pl.* Diarrea. (DIEC2) // Diarrea. (DCVB)

CALUIX *m.* Tronc de les hortalisses. (DIEC2) // Tija, tronc d'una planta, especialment de les plantes d'horta. (DCVB)

CAMÀNDULA *f.* [usat generalment en pl.] Raó, explicació, etc., hipòcrita, importuna, que no treu cap a res. (DIEC2) // *pl.* Raons fútils, coses insignificants. (DCVB)

CAMÍ-RAL *m.* Camí. (DCVB)

CARAMELL *m.* Regalim de sèu, cera, esperma de balena, etc., que es pren al llarg d'una candela. (DIEC2) // Tros llarguer d'una matèria més o menys sòlida, resultat de la solidificació o espessiment d'un líquid. (DCVB)

CARATSO *interj.* Variant eufèmica per *carall*. (DCVB)

CARGA *f.* Mesura de capacitat de valor variable segons l'objecte mesurat i segons les comarques. (DIEC2) // Unitat de mesura, que té diferents valors segons l'objecte mesurat i segons les comarques, però que en general correspon a la quantitat que pot portar una bístia. (DCVB)

CLAVILLA *f.* Turmell. (DIEC2) // Turmell. (DCVB)

CLEDA *f.* Clos fet amb llistons, canyes, etc., per a tancar-hi el bestiar o l'aviram. (DIEC2) // Clos fet amb llistons, canyes o barres, que serveix per a tancar-hi bestiar. (DCVB)

COFURNA *f.* Casa o habitació petita, pobra, fosca. (DIEC2) // Alberg petit i dolent. (DCVB)

COMUNA *f.* Instal·lació on s'orina i es fan les defecacions consistent en un seient proveït d'un forat que comunica amb un dipòsit on s'acumulen les matèries brutes. (DIEC2) // Lloc excusat on se fan les defecacions. (DCVB)

COSSI *m.* Atuell gran, de terrissa, de metall o de plàstic, de forma de tronc de con, destinat principalment a fer-hi la bugada. (DIEC2) // Gran recipient de terrissa, de fusta o de metall, de forma troncocònica invertida i amb un forat a la part inferior, que serveix per a col·locar-hi la roba i fer la bugada. (DCVB)

COTILLA *f.* Faixa ampla de tela reforçada amb barnilles destinada a sostenir el pit i dibuixar el cossatge de les dones. (DIEC2) // Faixa ampla de tela, reforçada amb branilles, amb les quals les dones s'estrenyen el cos per deixar ben dibuixada la corba de pits i ventre. (DCVB)

COTXE DE LÍNIA *m.* Vehicle relativament gran, de quatre rodes, destinat al transport de persones. Cotxe de carrera, o de línia, o de passatge: el que fa regularment viatges entre dos punts fixos. (DCVB)

DEBATRE *v. tr.* Agitar, remenar, a cops de forquilla, de paleta, de bastó, etc. (DIEC2) // Fer batre o topar una cosa contra una altra. (DCVB)

DEIXATAR *v. tr.* Fer que (un sòlid) en contacte d'un líquid es disgregui i s'hi mescli. (DIEC2) // Fer disgregar i mesclar un sòlid amb un líquid. (DCVB)

DÈRIA *f.* Idea fixa que mena o incita persistentment a fer alguna cosa. (DIEC2) // Idea fixa que incita persistentment a fer alguna cosa. (DCVB)

DROPO *adj. i m. i f.* Que defuig el treball. (DIEC2) // Peresós; que no vol treballar. (DCVB)

EIXIDA *f.* Espai clos i descobert a un costat d'un edifici i en comunicació amb aquest. (DIEC2) // Espai obert lateralment i cobert o descobert per damunt, situat a un costat o a la part posterior d'una casa i formant part d'aquesta, a manera de galeria, per a orejar-s'hi, donar claror a l'interior, estendre-hi roba, etc. (DCVB)

EIXONAR *v. tr.* Collir (olives, fulles, etc.), cenyint la branca amb la mà i fent-la córrer al llarg d'ella. (DIEC2) // Collir olives agafant les branques amb el puny i tirant cap avall. (DCVB)

ELÀSTICS *m.* [usat generalment en pl.] Tira de teixit elàstic, parella d'una altra d'igual que, fixada als pantalons amb botons o pinces, es passa per damunt les espatlles i serveix per a sostenir-los. (DIEC2) // *pl.* Conjunt de dues peces de goma o d'altra matèria elàstica, combinades de manera que passant per damunt les espatlles es subjecten per llurs extrems als botons de la part anterior i posterior de la colga dels pantalons i serveixen per a sostenir aquests i evitar que baixin. (DCVB)

EMBAFAR *v. tr.* Una menja massa dolça o greixosa, esmussar l'apetit (a algú), fer-se-li de difícil empassar. (DIEC2) // Llevar l'apetit per l'excés de dolçor, de greix o d'espessor d'allò que es menja o beu. (DCVB)

EMPATOLLAR-SE *v. tr.* Dir (coses sense solta, embrollades, empescades, etc.). (DIEC2) // (*sovint refl.*) Embolicar, treure del cap i manifestar (coses que no són veres o que són mal dites). (DCVB)

EMPREONAR *v. tr.* Coagular. (DCVB)

ENCENALL *m.* Full prim de fusta que es fa quan hom treballa la fusta amb el ribot o altra eina semblant i que surt enrotllat en espiral. (DIEC2) // Cadascuna de les llenques primes que es desprenen de la fusta en planejar-la amb el ribot o garlopa. (DCVB)

ENCOFURNAT *adj.* Que és fosc, estret i no té ventilació. (DIEC2) // Enfonyat; situat endins en lloc estret. (DCVB)

ENGUANY *adv.* Aquest any. (DIEC2) // Aquest any present. (DCVB)

ENSUMAR *v. tr.* Sentir l'olor (d'alguna cosa), discernir amb l'olor. (DIEC2) // Olorar aspirant fortament l'aire. (DCVB)

ENSURT *m.* Sobresalt. (DIEC2) // Esglai sobtat. (DCVB)

ENTENIMENT *m.* Seny. (DIEC2) // Facultat de comprendre, de discernir, de raonar. (DCVB)

ESCALDUFAR *v. tr.* Escalfar, coure, superficialment. (DIEC2) // Escalfar lleugerament. (DCVB)

ESCALFAPANXES *m.* Llar de foc petita practicada en la paret d'una habitació. (DIEC2) // Xemeneia adossada a la paret per a la calefacció d'una habitació. (DCVB)

ESCAMBELL *m.* Seient petit sense braços ni respall. (DIEC2) // Seient petit sense braços ni respall, i a vegades sense petges. (DCVB)

ESCANYUSSAR *v. intr. pron.* Experimentar una interrupció momentània de la respiració a causa d'una nosa a la gola. (DIEC2) // Ennuegar-se. (DCVB)

ESCARNIR *v. tr.* Imitar les accions, les maneres, la veu, etc., (d'algú), especialment com a burla. (DIEC2) // Imitar algú en la veu, accions, maneres, etc., per burlar-se'n malèvolament o per afrontar-lo. (DCVB)

ESCLOFOLLAR *v. tr.* Llevar la clofolla (a un fruit). (DIEC2) // Llevar la clofolla. (DCVB)

ESCÓ *m.* Banc llarg amb respall ample. (DIEC2) // Banc llarg i de respalla alta, com el que sol haver-hi a les cuines de pagès, a l'església parroquial, etc. (DCVB)

ESCOTORIT *adj.* Eixerit, trempat. (DIEC2) // Eixerit, vivaç. (DCVB)

ESCURAR *v. tr.* Netejar (un receptacle, un conducte) traient el pòsit, les immundícies deposades per un líquid que hi ha estat o passat, el sutge, etc., adherit a les seves parets. (DIEC2) // Netejar d'adherències un recipient, un estatge, un conducte, etc. (DCVB)

ESGLAI *m.* Por causada per la imminència d'un gros perill, d'una desgràcia sobtada. (DIEC2) // Por o sorpresa que torba profundament. (DCVB)

ESMA *f.* Aptesa a fer instintivament, maquinalment, alguna cosa. (DIEC2) // Aptitud per a caminar o obrar instintivament, maquinalment, sense veure o atendre.

ESNOVAR *v. tr.* Tallar els brots nous o tendres (d'un arbre). (DIEC2) // Tallar als arbres els brots nous o tendres. (DCVB)

ESGARGAMELLAR-SE *v. intr. pron.* Fatigar-se, fer-se malbé, la gola a força de cridar. (DIEC2) // *v. refl.* Fatigar-se la gola cridant; cridar excessivament. (DCVB)

ESPARRAC *m.* Efecte d'esparracar. (DCVB)

ESPERIT DE VI *m.* Etanol. (DIEC2) // Alcohol vínic. (DCVB)

ESPETERNEGAR *v. intr.* Moure violentament les potes o les cames, fer una sèrie de moviments més o menys violents amb les potes o les cames. (DIEC2) // Moure violentament les cames. (DCVB)

ESPOLLISSAR *v. tr.* Treure els polls del cap. (DCVB)

ESTAFERM *m.* Persona aturada, inútil, que fa nosa. (DIEC2) // Persona aturada, inútil, que fa nosa. (DCVB)

ESTAQUIROT *m.* Estaferm. (DIEC2) // Persona aturada que fa nosa o que no fa el que hauria de fer. (DCVB)

ESTINTOLAR-SE *v. intr. pron.* Apuntalar. (DIEC2) // *v. tr.* Apuntalar; posar una cosa de manera que una altra la sostingui en una posició no horitzontal, impedit que caigui. (DCVB)

ESTOSSOLAR *v. tr.* Trencar el tos o la testa. (DCVB)

ESTRAFOLARI *adj.* Que és estrany i extravagant pel seu caràcter absurd, còmic o ridícul. (DIEC2) // Extravagant; estrany fins a la ridiclesa. (DCVB)

ESTRIJOLAR *v. tr.* Netejar el pèl (d'un cavall, d'un mul, etc.) amb l'estríjol. (DIEC2) // Fregar y netejar amb l'estríjol. (DCVB)

ESTUBA *f.* Sufocació produïda per un aire calent i carregat d'humitat. (DIEC2) // Xafogor; calor ofegadora. (DCVB)

FANGAR *v. tr.* Girar la terra (d'un camp) amb la fanga. (DIEC2) // Remoure la terra amb la fanga. (DCVB)

FARGAR *v. tr.* Vestir-se bé, ficar-se bé la camisa. (DIEC2)

FILABERQUÍ *m.* Trepant consistent en una tija metàl·lica de doble colze, amb un agafador rodó entremig que giravolta quan es fa rodar amb la mà, un extrem de la qual conté el portabroques i l'altre un pom rodó adaptable al palmell de la mà. (DIEC2) // Peça de ferro aproximadament semicircular, giratòria, que en els extrems forma colze i que en un d'ells permet de subjectar-hi una broca i en l'altre té un mànec o pom, i serveix per a perforar matèries dures, com fusta, ferro, pedra, etc. (DCVB)

FLAIRAR *v. tr.* Olorar. (DIEC2) // Olorar, sentir olor. (DCVB)

FOIRA *f.* Diarrea del bestiar. (DCVB)

FORALLAT *m.* Barreta de ferro que va subjecta amb dues argolles a una porta o a una finestra i que fent-la lliscar es fica per un dels extrems en una argolla o en un forat que hi ha en el bastiment o en l'altra fulla i tanca així la porta o la finestra. (DIEC2) // Barreta de ferro que va subjectada a una porta o finestra per dues argolles i que, fent-se lliscar mitjançant un agafador que hi va adherit, es fica per un dels seus extrems en una argolla o forat que hi ha en el bastiment o a l'altra fulla, i tanca així en fort la porta o finestra. (DCVB)

FOTIMER *m.* Gran quantitat. (DIEC2) // Multitud. (DCVB)

GALIFARDEU *m.* Home capaç de fer-ne de totes. (DIEC2) // Home o noi temible per la seva corpulència, males intencions, manca de seny o qualsevol altra causa. (DCVB)

GALLIMARSOT *m.* Dona que mascleja. (DIEC2) // Dona d'aspecte masculí. (DCVB)

GAM *f.* Malaltia, especialment del fetge, causada per la presència de distomes. (DIEC2) // Malura; afecció morbosa, generalment de causa desconeguda, que pot afectar a plantes, animals o persones. (DCVB)

GANÀPIA *m. i f.* Persona adolescent o adulta que fa coses pròpies d'una criatura. (DIEC2) // Home o noi gran que fa criaturades. (DCVB)

GATA MAULA *f.* Persona que afecta aires de quieta, d'innocent, etc. (DIEC2) // Persona que fingeix humilitat o innocència, però que amagadament procura obrar en profit propi o en perjudici d'altri. (DCVB)

GATZARA *f.* Cridòria, brogit, amb què una colla de gent manifesta la seva alegria. (DIEC2) // Cridadissa i soroll en demostració d'alegria, d'entusiasme. (DCVB)

GEC *m.* Pallissa. (DIEC2) // Tupada. (DCVB)

GOSAR *v. aux.* Davant d'infinitiu, tenir el coratge suficient per a fer l'acció indicada per aquell infinitiu. (DIEC2) // Tenir prou coratge; atrevir-se. (DCVB)

GREALA *f.* Cassola de terra. (DIEC2) // Cassola gran, de terrissa o de metall, en què couen i serveixen el menjar. (DCVB)

GREIXANDO *adj.* Molt gras. (DCVB)

GARIBALDINA *f.* Samarreta amb mànigues oberta pel davant i amb botons per a cordar-la. (DIEC2) // Samarreta de punt de llana, oberta per davant, amb botonadura i generalment amb butxaques. (DCVB)

GRANUSSA *f.* Conjunt de granets; qualsevol grana bona per a menjar. (DCVB)

GRAPISSOS *m. pl.* Gra brut mesclat amb terra i arestes que resulta de porgar el blat. (DIEC2) // Bocins de palla menuda i arestes barrejats amb grans, després de l'operació d'ererar o porgar els cereals. (DCVB)

GRIMÈGIES

GRUAR *v. tr.* Desitjar vivament (alguna cosa que es fa esperar molt). (DIEC2) // Desitjar vivament (una cosa que es fa esperar molt). (DCVB)

GUARIR-SE *v. intr.* Recuperar la salut, alliberar-se d'una malaltia. (DIEC2) // *intr. o refl.* Recobrar la salut; alliberar-se d'una malaltia, d'un mal qualsevol. (DCVB)

LLAUNER *m. i f.* Persona que fabrica o ven estris de llauna. (DIEC2) // Qui es dedica a fer o adobar objectes de llauna. (DCVB)

LLEPAFILS *adj. i m. i f.* Triat excessivament, escrupolós, en el menjar. (DIEC2) // Excessivament triat i escrupolós en el menjar. (DCVB)

LLEURE *v. intr.* Tenir l'avinentesa, el temps, de fer una cosa. (DIEC2) // Haver-hi temps hàbil, ocasió. (DCVB)

LLISQUET *m.* Pestell. (DIEC2) // Baldeta generalment de fusta, clavada per la part central i dotada de moviment rotatori, que en posar-se horitzontal deixa travada una porta o porticó. (DCVB)

LLOMBRÍGOL *m.* Depressió arrodonida i arrugada que deixa al mig del ventre la secció del cordó umbilical. (DIEC2) // Cicatriu formada en mig del ventre en rompre's o tallar-se i assecar-se el cordó umbilical. (DCVB)

LLUFAR-SE *v. intr. pron.* Fer llufes. (DIEC2) // Llençar llufes. (DCVB)

MAIXANT *adj.* Entremaliat. (DIEC2)

MALFACTOR *adj. i m. i f.* Que comet actes criminals. (DIEC2) // Que obra criminalment; autor d'accions molt dolentes. (DCVB)

MALLAL *m.* Mesura de capacitat per a grans i líquids, equivalent a 16 porrons. (DIEC2) // Mesura per a oli i vi, equivalent a setze porrons. (DCVB)

MANEFLA *adj. i m. i f.* Inclinat a maneflejar. (DIEC2) // Persona inclinada a ficar-se en assumptes d'altri per curiositat, pel gust de saber i transmetre notícies o de fer-se veure. (DCVB)

MANLLEVAR *v. tr.* Fer-se prestar. (DIEC2) // Fer-se prestar; demanar en préstec. (DCVB)

MARFANTA *f.* Prostituta. (DIEC2) // Dona dolenta, poc honesta. (DCVB)

MARFIT *adj.* Marcit o pansit; passat del temps oportú. (DCVB)

MEC *adj.* Beneit, ximple. (DIEC2) // Bovo, beneïtot. (DCVB)

MENA *f.* Classe a què pertany una persona o una cosa per la seva manera d'ésser en comparació amb les de naturalesa anàloga. (DIEC2) // Classe, espècie. (DCVB)

MENARGUES *adj.* Deixadot, mancat de polidesa en el vestir. (DCVB)

MENESTER *haver algú de menester alguna cosa [o fer menester a algú alguna cosa]* Caldre-li, ésser-li necessària. (DIEC2) // **Esser menester** o **Haver menester** o **Fer menester** (o *mester*): ésser necessari. (DCVB)

MENTRIMENTRES *adv.* Mentrestant. (DIEC2) // Mentrestant. (DCVB)

MIGRAR *v. tr.* Fer consumir, decandir. (DIEC2) // Consumir d'enyorança o de desig impacient. (DCVB)

MINYÓ *m. i f.* Noi, noia. (DIEC2) // Noi, pàrvul o adolescent. (DCVB)

MOIXAINA *f.* Carícia que es fa passant la mà per la cara. (DIEC2) // Carícia que es fa passant la mà per la cara. (DCVB)

MURGA *f.* Cosa que resulta pesada i fastijosa de fer, d'escoltar, de suportar. (DIEC2)

MURRI *adj. i m. i f.* Sagaç, astut, picardiós, hàbil per a aconseguir allò que pretén. (DIEC2) // Hàbil per a la dolentia; de mala intenció. (DCVB)

MUTXOCAR *v. tr.* Rebregar, fer un mutxoc d'alguna cosa. (DCVB)

NÀCSIA *f.* Cosa o conjunt de coses petites, migrades, mancades del volum o del creixement normal. (DCVB)

NIN *m. i f.* Nen, nena. (DIEC2) // Noi petit. (DCVB)

NYICRIS *m. i f.* Persona escarransida, escanyolida, malaltissa. (DIEC2) // Persona desnerida, raquíctica; magre i mancat de vitalitat. (DCVB)

PAIRAR *v. intr. pron.* Estar-se d'alguna cosa. (DIEC2) // *refl.* Deixar de fer una cosa, sia voluntàriament, sia per força. (DCVB)

PALLÚS *m.* Persona aturada, curta de gambals. (DIEC2) // Beneitot, curt d'enteniment. (DCVB)

PANTEIXAR *v. intr.* Respirar forçadament, amb panteix. (DIEC2) // Respirar amb panteix. (DCVB)

PAPERINA *f.* Paper caragolat en figura de con. (DIEC2) // Peça de paper caragolada. (DCVB)

PASSI *m.* Document que serveix per a poder entrar en un indret, espectacle o local, sense restriccions, o per a circular d'un lloc a un altre amb un mitjà de transport. (DIEC2) // Permís escrit perquè es pugui passar o transitar d'un lloc a un altre, per un lloc o vehicle determinat, etc. (DCVB)

PESQUIS *m.* Seny, raó. (DIEC2) // Intel·ligència, penetració, talent natural. (DCVB)

PISCOLABIS *m.* Refrigeri, menjar o beguda que es fa fora dels àpats normals. (DIEC2) // Refrigeri; menjada o beguda confortant, fora de les hores ordinàries de menjar. (DCVB)

PISPA *m. i f.* Lladre. (DIEC2) // Lladre. (DCVB)

PISPAR *v. tr.* Furtar. (DIEC2) // Prendre d'amagat o amb engany o contra la voluntat de l'amo d'allò que es pren. (DCVB)

PIULOTS *m. pl.* Dolor viu dels dits, produït pel fred intens. (DCVB)

PIXATINTERS *adj.* Beneitot presumit. (DCVB)

PLATXÈRIA *f.* Fet de passar el temps alegrement dos o més conversant, fent gatzara, etc. (DIEC2) // Acció delitable, plaer. (DCVB)

POCA-SOLTA *adj. m. i f.* Que no té solta. (DIEC2) // Persona que no té solta, que és informal, mancada de bon seny en el capteniment. (DCVB)

POLAINES *f.* Mitja calça de drap o de cuir que cobreix la cama des de sota el genoll al peu, cordada ordinàriament per la banda de fora. (DIEC2) // Peça de tela o de cuir que cobreix la cama i s'embotona o ensivella a la part exterior. (DCVB)

POUAR *v. tr.* Treure (aigua) d'un pou. (DIEC2) // Treure aigua d'un pou; per ext., treure aigua d'una font. (DCVB)

QUEVIURES *m. pl.* Coses de menjar. (DIEC2) // Provisions de boca; coses comestibles, alimentícies. (DCVB)

RAI Mot que, posposat a un membre d'una oració, introdueix o emfatitza un sentit satisfactori que contrasta amb allò que es desprèn del context lingüístic, més o menys ampli, o amb allò que es pressuposa o se sobreentén. (DIEC2) // Partícula intensiva a manera d'exclamació que s'usa acompanyant altres mots, amb un sentit d'assentiment, de conformitat a una cosa òbvia, de reconeixement de l'evidència o de la gran facilitat d'allò que es diu o que acaba de dir-se. Equival a diferents mots, segons els casos; pot substituir-se per *bé, prou, no és res, tant se val*. (DCVB)

RAMBOLAR *v. intr.* Renyar, escridassar. (DCVB)

RAUTIJA *f.* Aspror de la laringe deguda a diversos agents irritants, especialment a l'acumulació de mucositats. (DIEC2) // Gratija, picor al coll. (DCVB)

REBREGAR *v. tr.* Fer perdre la tesor (a una cosa flexible) tocant-la matusserament, prement-la, colpejant-la, etc. (DIEC2) // Fer perdre a una cosa la seva llisor tocant-la sense mirament, estrenyent-la, colpejant-la. (DCVB)

RECAR *v. intr.* Saber greu. (DIEC2) // Saber greu, causar sentiment de disgust una acció, una pèrdua, un mancament. (DCVB)

RECANÇA *f.* Greu que sap de fer o d'haver fet, de deixar o d'haver deixat de fer, alguna cosa. (DIEC2) // Sentiment de tristesa per allò que es fa o es deixa de fer, o pel que s'ha fet o deixat de fer. (DCVB)

REGUITZELL *m.* Llarga sèrie de coses. (DIEC2) // Llarga sèrie o gran nombre de coses o de persones. (DCVB)

RELLEUS *m. pl.* Deixalles del menjar. (DCVB)

RENTAMANS *m.* Pica petita amb aixeta per a rentar-s'hi les mans. (DIEC2) // Pica amb aixeta per a rentar-s'hi les mans. (DCVB)

RODELLA *f.* Rodanxa. (DIEC2) // Rotlle, figura circular. (DCVB)

ROMPUT *adj.* Herniat. (DCVB)

ROSSOLAR *v. intr.* Davallar lliscant per un rost. (DIEC2) // Davallar lliscant per un rost. (DCVB)

ROST *m.* Terreny que té un pendent considerable. (DIEC2) // Terreny que té un pendent considerable, que hi fa de mal pujar. (DCVB)

ROTIJA *f.* Rautija. (DIEC2) // Coïssor inflamatori a la gargamella. (DCVB)

RUMIAR *v. tr.* Sotmetre (quelcom) detingudament, un cop i altre cop, a la consideració mental. (DIEC2) // Pensar, considerar lentament i amb atenció. (DCVB)

SALTATAULELLS *m. i f.* Aprenent, dependent, de botiga. (DIEC2) // Aprenent o dependent de botiga, sobretot de robes. (DCVB)

SARMENYA *f.* Cop de puny. (DCVB)

SERVAR *v. tr.* Guardar intacte (allò que es considera bo o virtuós). (DIEC2) // Conservar (en tots els seus significats). (DCVB)

SITRA *f.* Recipient de llauna per a guardar oli. (DIEC2) // Recipient de metall per a tenir oli. (DCVB)

SUARA *adv.* Ara mateix, ara fa poc. (DIEC2) // Que indica un temps molt pròxim a aquell en què o de què es parla. (DCVB)

TAFLIC *interj.* D'admiració. (DCVB)

TANNARA *f.* Trena de cabells embolicada en forma rodona. (DCVB)

TIBERI *m.* Àpat suculent. (DIEC2) // Menjada suculenta. (DCVB)

TIMBARRO *m.* Tros gros de pa, de carn, etc. (DIEC2) // Tros gros, talabant. (DCVB)

TIRABUIXÓ *m.* Llevataps. (DIEC2) // Barreta de metall retorçada en espiral i acabada en punta, que serveix per a treure taps del coll de l'ampolla. (DCVB)

TÒFOL *adj. i m. i f.* Ximple, babau. (DIEC2) // Home rústic, curt d'enteniment. (DCVB)

TORBAR-SE *v. intr. pron.* Entretenir-se, invertir més temps del que cal. (DIEC2) // *refl.* Entretenir-se, invertir temps en una cosa; invertir més temps del que cal o del que convé. (DCVB)

TORRACOLLONS *m. i f.* Persona enutjosa, que molesta, que a tot troba obstacles. (DIEC2)

TRAPASSER *adj.* Embolicaire. (DIEC2) // Que trapasseja, embolicaire, enganyador. (DCVB)

TRAPELLA *m. i f.* Persona que, amb habilitats, falsedats, arteries, procura enganyar o enredar els altres. (DIEC2) // Trapasser. (DCVB)

TRENC *m.* Ferida al cap amb vessament de sang, a causa d'un cop. (DIEC2) // Cop al cap amb esquinçament de la pell i vessament de sang. (DCVB)

TRESCAR *v. intr.* Caminar, treballar, afanyosament, apressadament. (DIEC2) // Caminar amb energia i relativament de pressa. / Atrafegar-se, feinejar activament; bellugar-se per obtenir alguna cosa. (DCVB)

TRONXO *m.* Caluix. (DIEC2) // Tronc d'una planta d'horta, especialment de col o lletuga. (DCVB)

TRUMFAR *v. intr.* Ignorar o no tenir alguna cosa de què es parla. (DCVB)

TUPÍ *m.* Olla petita amb una sola ansa. (DIEC2) // Olla petita i amb una sola ansa. (DCVB)

VAGAR *v. intr.* Errar a la ventura. (DIEC2) // Errar a la ventura; anar d'un lloc a l'altre sense aturar-se o residir definitivament enlloc. (DCVB)

VAS *m.* Recipient de metall, de terrissa, de vidra, de fusta, etc., especialment destinat a contenir un líquid. (DIEC2) // Recipient destinat a contenir un líquid. (DCVB)

VENTALLADA *f.* Cop de ventall. (DIEC2) // Cop donat amb un ventall. (DCVB)

VENTALLOT *m.* Cop violent. (DIEC2)

VERRA *f.* Truja. (DIEC2) // Truja, femella porcuna de cria. (DCVB)

VERRO *m. i f.* Persona grollera. (DIEC2) // Grosser, brutal. (DCVB)

VIANDA *f.* Menjar. (DIEC2) // Menja; comestibles, cosa alimentícia de tota mena. (DCVB)

XALAR *v. intr.* Esbargir-se alegrement. // Sentir gran plaer; divertir-se alegrement. (DCVB)

XERRICAR *v. intr.* Una cosa, fer xerrics. (DIEC2) // Fer xerrics. (DCVB)

XICRA *f.* Tassa petita emprada especialment per a prendre xocolata desfeta. (DIEC2) // Tassa estreta, més alta que ampla, que serveix principalment per a prendre xocolata. (DCVB)

XINAR *v. tr.* Estirar els cabells (a algú). (DIEC2) // Estirar els cabells. (DCVB)

XISCLE *m.* Crit amb veu aguda i penetrant com el que fa llançar un dolor agut, el terror, etc. (DIEC2) // Crit inarticulat, agut i penetrant, com el que es fa en sentir un dolor agut o un gran terror. (DCVB)

Annex B. Resultats de les enquestes

Dades franja 15-25 anys

	La conec i la utilitzo	La conec però no la utilitzo	Em sona	No la conec
ARRODIR-SE	3	5	12	20
BADAR	34	4	0	2
BARROER	28	8	1	3
BASARDA	11	4	11	14
BOTZINAR	2	8	14	16
COSSI	19	5	6	10
DÈRIA	17	11	6	6
EMBAFAR	5	1	5	29
EMPATOLLAR-SE	20	4	2	14
ESCARNIR	24	4	5	7
ESCOTORIT	4	4	4	28
ESMA	6	7	7	20
ESTINTOLAR-SE	10	3	7	20
ESGARGAMELLAR-SE	2	7	9	22
ESTUBA	11	3	2	24
GALIFARDEU	8	17	9	6
GAM	2	2	2	34
GANÀPIA	18	17	4	1
GOSAR	30	5	1	4
GREIXANDO	9	2	2	27
GRUAR	0	0	5	35
LLEPAFILS	28	7	2	3
LLUFAR-SE	17	12	4	7
MANLLEVAR	5	6	13	16
MENARGUES	1	4	4	31
MENESTER	13	13	4	10
MOIXAINA	9	8	8	15
MURGA	11	10	6	13
MURRI	13	8	7	12
PAIRAR	0	0	13	27
PALLÚS	18	18	3	1
PESQUIS	1	0	8	31
PISCOLABIS	27	9	3	1
PISPAR	34	5	0	1

PLATXÈRIA	0	1	2	37
REBREGAR	22	7	7	4
RECAR	13	6	3	18
REGUITZELL	14	6	7	13
ROTIJA	2	6	1	31
RUMIAR	35	5	0	0
SERVAR	3	2	7	28
SUARA	0	9	3	28
TIBERI	29	5	2	4
TÒFOL	0	4	11	25
TORBAR-SE	15	6	7	12
TRAPASSER	1	1	13	25
TUPÍ	20	2	9	9
XALAR	4	10	12	14
XERRICAR	10	3	14	13
XINAR	4	4	11	21
MITJANA (sobre 40)	12,24	5,96	5,96	15,84
%	30,6	14,9	14,9	39,6

Dades franja 60-70 anys

	La conec i la utilitzo	La conec però no la utilitzo	Em sona	No la conec
ARRODIR-SE	17	11	3	9
BADAR	38	1	0	1
BARROER	37	2	0	1
BASARDA	38	2	0	0
BOTZINAR	21	16	2	1
COSSI	33	6	0	1
DÈRIA	38	2	0	0
EMBAFAR	39	1	0	0
EMPATOLLAR-SE	39	1	0	0
ESCARNIR	36	4	0	0
ESCOTORIT	21	11	1	7
ESMA	34	6	0	0
ESTINTOLAR-SE	32	6	1	1
ESGARGAMELLAR-SE	23	16	1	0
ESTUBA	27	4	3	6
GALIFARDEU	24	15	0	1
GAM	18	6	1	15
GANÀPIA	30	9	1	0
GOSAR	39	1	0	0
GREIXANDO	22	10	1	7
GRUAR	20	7	5	8
LLEPAFILS	40	0	0	0
LLUFAR-SE	16	13	4	7
MANLLEVAR	25	14	0	1
MENARGUES	27	6	1	6
MENESTER	30	8	0	2
MOIXAINA	26	9	3	2
MURGA	37	3	0	0
MURRI	32	7	0	1
PAIRAR	3	7	4	26
PALLÚS	29	11	0	0
PESQUIS	20	16	2	2
PISCOLABIS	38	2	0	0
PISPAR	34	6	0	0

PLATXÈRIA	10	10	4	16
REBREGAR	36	4	0	0
RECAR	33	5	0	2
REGUITZELL	38	2	0	0
ROTIJA	30	1	1	8
RUMIAR	40	0	0	0
SERVAR	20	15	4	1
SUARA	14	17	2	7
TIBERI	37	3	0	0
TÒFOL	11	16	11	2
TORBAR-SE	30	9	1	0
TRAPASSER	23	10	3	4
TUPÍ	27	11	0	2
XALAR	21	18	0	1
XERRICAR	22	12	5	1
XINAR	9	14	4	13
MITJANA (sobre 40)	27,68	7,72	1,36	3,24
%	69,2	19,3	3,4	8,1

Annex C. Entrevistes a experts

José Enrique Gargallo³⁴

1. Quina valoració feu de la situació actual del català? Quin és el seu principal problema en l'actualitat?

En primer lloc, cal tenir en compte que no es tracta d'una llengua d'àmbit estatal (el cas d'Andorra no resulta representatiu). La seva adscripció a diferents estats i, dins de l'estat espanyol, a diferents espais administratius, condiciona situacions diverses en cada cas.

Penso que és al Principat de Catalunya, sota administració espanyola, on la situació es pot considerar més propícia per a la llengua. Tot i així, àdhuc a Catalunya, la vitalitat de la llengua i la seva qualitat es ressenten de la coexistència amb l'espanyol, que és molt present sobretot en àrees urbanes més poblades i en determinades conurbacions.

2. Creieu que les polítiques que s'han dut a terme fins ara han estat adequades? Han estat limitades per algun factor? Si poguéssiu, quins canvis faríeu a nivell legislatiu per tal de millorar la llengua?

Novament cal diferenciar entre els diversos territoris. L'actuació més afavoridora en matèria de política lingüística correspon a Catalunya. No té res a veure amb el cas valencià o balear, o amb el de la Franja de l'Aragó, on les polítiques dels darrers decennis han estat més tèbies o, fins i tot, adverses. Pitjor encara, si mirem fora de l'estat espanyol, a França o Itàlia.

Ara com ara, en el marc de Catalunya, caldrà confiar que una eventual reforma de la Constitució espanyola permeti actuacions més resoltes a favor de la llengua; per exemple, en l'àmbit de la judicatura.

3. Teniu una visió optimista o pessimista quant al futur del català?

Caldrà novament diferenciar entre territoris. La situació més problemàtica correspondrà a llocs perifèrics com la Catalunya del Nord o l'enclavament alguerès de Sardenya. Tampoc no serà fàcil la visibilitat de la llengua en alguns àmbits urbans (el cas d'Alacant és extrem). Si es poden mantenir polítiques lingüístiques favorables a Catalunya, València i Balears (ara com ara, no sembla gaire factible a

³⁴ José Enrique Gargallo és especialista en dialectologia (sobretot d'àmbits fronterers de la Península Ibèrica) i estudis de la geolingüística i paremiologia romàniques.

l'Aragó, i molt menys a l'enclavament murcià del Carxe), cal confiar que en aquest espai sota administració espanyola la llengua pervisqui durant molt de temps, tot i que la interferència amb el castellà actuarà notòriament sobre la qualitat de la llengua.

Xavier Luna³⁵

1. Quina valoració feu de la situació actual del català? Quin és el seu principal problema en l'actualitat?

La situació actual del català és complexa, com ho ha estat des de l'inici de l'edat moderna. Almenys per aquestes raons:

- Socialment és usada de manera molt diversa segons el lloc del domini lingüístic que es consideri. Al País Valencià, a la Catalunya del Nord, a les Illes Balears l'ús i el reconeixement són ben diferents en relació amb el Principat, i diferents els d'aquells entre ells. També hi ha diferències importants en tot el domini lingüístic segons els barris (particularment els de Barcelona, de Badalona, de València o d'Alacant; és simptomàtic l'incident del 21.nov.2015 del Centro Rociero Andaluz Nuestra Sra. de la Esperanza de Badalona quan l'alcaldeessa els va parlar en català), segons els municipis, segons els sectors professionals o els àmbits laborals (per exemple, hi ha bars a Barcelona on no només cap cambrer parla català sinó que pot ser que ni t'entenguin en aquesta llengua). Podem dir que l'ús del català és intermitent i amb alts i baixos notables, lluny del que veiem que passa en altres llengües de l'entorn immediat (el portuguès, l'italià, el francès, l'alemany, l'anglès, l'espanyol); però alhora amb un ús social més intens i extens que no pas en altres llengües també de l'entorn immediat, com l'aragonès o l'occità.
- Pel que fa al reconeixement social i legal es troba també en una situació de grans irregularitats segons els llocs en relació amb els àmbits d'ús.
- És particularment rellevant que el català no sigui la llengua normal en el seu domini lingüístic històric: pel reconeixement oficial de fet (als jutjats es parla

³⁵ Xavier Luna és especialista en dialectologia i ha codirigit un projecte europeu multidisciplinari d'investigació i promoció cultural de la regió pirinenca oriental, entre d'altres.

molt poc en català; l'església catòlica valenciana pràcticament l'ignora, etc.) i per l'ús individual (és molt habitual que si algú s'adreça en castellà a un catalanoparlant aquest no li parli en català encara que sigui un veí del qual sap que fa anys que viu aquí; i és molt habitual també que es parli en castellà a un estranger o a algú de qui sospitem que és immigrant).

- El menyspreu de l'estat espanyol, des de tots els seus instruments de poder (justícia, policia, etc.), cap al català és punyent i fins i tot estrany (sobretot per un observador extern) quan les lleis reconeixen l'oficialitat del català i els governants en general accepten que el català és també una llengua d'Espanya.

2. Creieu que les polítiques que s'han dut a terme fins ara han estat adequades? Han estat limitades per algun factor? Si poguéssiu, quins canvis faríeu a nivell legislatiu per tal de millorar la llengua?

És obvi que el ple reconeixement i l'impuls efectiu per al seu ús necessita una institució estatal que li vagi a favor i se'l faci seu.

Les lleis actuals no situen al mateix nivell l'espanyol (és té l'obligació de saber-lo) i el català (és té el dret d'usar-lo), i a més les situacions d'ús molt sovint pressionen perquè es parli espanyol.

Les polítiques a favor del català que s'han fet fins ara, sense que s'hagin de menystenir i malgrat la seva eficàcia (relativa, com l'anomenada «immersió lingüística»), han estat tímides i d'incidència relativament baixa en relació amb el que es proposaven (parlant en general), la normalització. Ho prova que els estudiants que ingressen a la universitat manifesten mancances importants en català escrit i parlat (parlant també en general). Cal afegir que les polítiques lingüístiques no són diferents d'altres polítiques, i depenen com totes de la força real dels que les impulsen, de l'acceptació, dels marcs generals i de la capacitat de fer-les complir (sovint associada a una acceptació positiva i convençuda).

3. Teniu una visió optimista o pessimista quant al futur del català?

El futur de la llengua dependrà de la forma de govern que tinguem en el futur immediat. La situació política actual, si no canvia, portarà a un estancament dels

avenços de les últimes dècades, a una degradació de la qualitat dels usos lingüístics (observable per exemple en la publicitat a la televisió) i una disminució de l'ús de la llengua en general (és paradigmàtic que cada vegada es parla més espanyol al Parlament de Catalunya; i als jutjats l'ús del català no augmenta). Per respondre més directament la pregunta: sóc un optimista que seria pessimista si no confiés en les possibilitats de canvi cap a una situació de més llibertat i més reconeixement de les llengües amenaçades, minoritzades, menystingudes i ignorades fora de l'àmbit propi com la nostra (seria interessant saber quants turistes que vénen a Catalunya saben que aquí la llengua històrica i pròpia és el català). Aquest canvi imprescindible per poder ser optimistes passa necessàriament perquè la majoria dels electors votin formalment a favor d'un estat propi, i es pugui aconseguir.

Màrius Serra³⁶

1. Quina valoració feu de la situació actual del català? Quin és el seu principal problema en l'actualitat?

El principal problema de la llengua catalana és establir un ús significatiu en l'àmbit que li és propi, de Fraga a Maó i de Salses a Guardamar, per entendre'ns. Hi ha molts territoris en els quals la reculada d'ús és tan notable que hi ha el perill que esdevingui una llengua residual, tal vegada de prestigi, però més com a objecte d'estudi que no pas com a eina d'ús quotidià. A banda, la interferència del castellà provoca constants oscil·lacions lèxiques i sintàctiques que amoïnen molt més als estudiosos que no pas als usuaris. Diguem que ara mateix la llengua catalana s'enfronta a un triple repte: establir el seu ús entre els molts parlants d'altres llengües que s'incorporen a les societats principatina, balear i valenciana, no perdre pistonada en l'era digital davant de l'anglès i l'espanyol i, finalment, aconseguir consensuar un registre col·loquial que no estigui tan exposat com ara a les vel·leïtats i a les modes de l'ecosistema mediaticocultural espanyol.

2. Creieu que les polítiques que s'han dut a terme fins ara han estat adequades? Han estat limitades per algun factor? Si poguéssiu, quins canvis faríeu a nivell legislatiu per tal de millorar la llengua?

³⁶ Màrius Serra és escriptor, periodista, traductor, enigmista i membre de l'IEC.

En general, les polítiques que s'han dut a terme a Catalunya des de la mort de Franco han estat incompletes, quan no rotundament fallides. En el cas de la llengua, també. Es va trigar massa a detectar que la batalla decisiva es jugava als mitjans de comunicació i no pas a l'escola, on s'han fet moltes coses bé, tot i les mancances i els problemes estructurals de l'ensenyament en aquest segle XXI. En l'establiment d'un mapa comunicatiu català, en sentit ampli (de Fraga a Maó i de Salses a Guardamar, per entendre'ns) les limitacions han estat constants i molt severes. L'aparell de l'Estat no només s'hi ha oposat aferrissadament sinó que ha destruït qualsevol intent d'avançar en aquest sentit. En l'àmbit escolar no han tingut tanta incidència, i per això ara es volen carregar la immersió lingüística, un model d'èxit (incomplet). El primer que jo faria des de l'òptica legislativa per la llengua és obligar per llei a una quota d'emissions en català per a totes les llicències de televisió que operen al Principat, el País Valencià i les Illes Balears.

3. Teniu una visió optimista o pessimista quant al futur del català?

Jo tinc una visió optimista, en general, de la vida. El futur sempre és el que més m'interessa, perquè tinc planejat passar-hi la resta de la meua vida. I el meu futur és en català.

Joan Veny³⁷

1. Quina valoració feu de la situació actual del català? Quin és el seu principal problema en l'actualitat?

Quant a la situació actual del català, si la comparo amb la de la meua infància i joventut, n'estic satisfet (a Mallorca, els que cultivàvem i escrivíem el català cabíem dins un tramvia, com deia el meu amic Vidal i Tomàs); si considero la situació ideal d'una llengua com la nostra, no n'estic tan satisfet: tenim problemes a l'interior i de l'exterior: castellanoparlants monolingües, actitud tancada de molts d'aquests, limitació de l'ús social del català, atacs a l'escola catalana, competència del castellà i de l'anglès a l'ensenyament, especialment universitari, alta demografia d'immigrants i manca de mitjans per a assimilar-los, dèficit del català a l'administració de justícia,

³⁷ ³⁷ Joan Veny és especialista en dialectologia i codirector de l'Atles Lingüístic del Domini Català. Ha estat guardonat amb la Creu de Sant Jordi i el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

actitud hostil del govern central, penúria financera de la Generalitat (que ha suprimit ajuts al teatre, a l'ensenyament del català a la Catalunya del Nord i a l'Alguer)...

2. Creieu que les polítiques que s'han dut a terme fins ara han estat adequades? Han estat limitades per algun factor? Si poguéssiu, quins canvis faríeu a nivell legislatiu per tal de millorar la llengua?

Les polítiques de la Generalitat han estat limitades pel govern central. L'escola en català va ser un gran progrés per a la llengua, però el govern central (i alguna família del país) no para de posar-hi traves ("españolizar a los alumnos catalanes"). Canvi legislatiu? Una llei que declari el català llengua preferent a les escoles, a l'administració, amb un respecte pel castellà.

3. Teniu una visió optimista o pessimista quant al futur del català?

De cara al futur, no puc mostrar-me excessivament optimista. Veurem què passa després del 20D. Certs partits estatals em fan més por que una pedregada. Però tornarem a lluitar...

Salvàvem els mots de la nostra llengua, o potser no